גרייט אייך צום גראנדיעזער ארץ=ישראל=באזאר!

פרייז 25 גראשען XI-ער יאהרגאנג „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" 5 (497) Radomer-Kielcer Leben" היינט 10 זייטען

Radom, dnia 2 Lutego 1934 r.
ראדאם פרייטאג י"ז שבט תרצ"ד

ראדאמער-קעלצער לעבען

BIBLIOTHECA UNIV. CRACOVIENSIS

פאראנטע פארבערײ און כעמישע פראלניע

O. R.

HEMPEL

עגזיסטירט פון יאהר 1880

פאבריק און צענטראלע

אלטע שטאדט 7

די פיליעס זיינען נאר:

זשעראמסקי 1,

זשעראמסקי 37,

סאלידע ארבעט

קעלנער צו וואשען צו 18 גר.

ZAKŁAD ELEKTRO-MECHANICZNY

„HELIOS"

J. ROZWADOWSKI i M. STILLER

RADOM ŻEROMSKIEGO 27 TELEFON 22-42

Uzwajanie motorów - Instalacje motorowe,
Swietlne i dzwonkowe - Naprawa wszelkich
Aparatów elektrycznych-Naprawa i ładowanie
Akumulatorów i t. p.

Wykonanie szybkie i solidne.

WCZORAJ DNIA 16 SZWAT
złożone zostało w Redakcji Rad.-Kielc. Leben
pezz p. Samuela Adlera
w rocznicę śmierci
MATKI JEGO
dla uczczenia jej pamięci złotych 50
NA RZECZ KOMITETU
dla Walki z Prześladowaniami Żydów w Niemczech

איך מאך בעקאנט די געערטע קונדשאפט אז מיין געשעפט

פון קילימעס האנד ארבייט און וואהל

S. HOLCKENER

Żeromskiego 34

RADOM ŻER. 25. I piętro front.

איז איבערגעטראגען אין א פראנטאווע געוועלב

אויפ'ן לאגער א גרויסע אויסוואהל פון האנד-ארבייט
און וואהל און אלא קוואליטעטען
צו נידריגע פרייזען.

איך מאך בעקאנט די ג. קונדשאפט
פון ראדאם און אומגעגענד
דאס די עגזיסטירענדע פירמע פון דאמען - שניידערײ

H. Arbajtman

ul. I-go Maja d. Wysoka 41

ul. FOCHA 3 (d. Zgodna)

איז איבערגעטראגען אויף

גלייכצייטיק מאך איך בעקאנט דאס מיין שניידערײ איז
בעזארגט צום פריהלינג'ס - סעזאהן מיט די נייעסטע מאדעלען.

ZAKŁAD KĄPIELOWY

przy Hotelu Europejskim
w Radomiu, Plac 3 — go Maja 3

האט פערקלענערט

די פרייז פאר א וואנע 70 גר.
פון א פערזאן

פארצעלאן - וואננעס מיט די נייעסטע, קאמפארטפולע איינריכטונג.
דער באד-אנשטאלט איז דערוויל טעטיג
דאנערשטאג, פרייטאג און שבת יעדע וואך
פאר גרופעס שול-יוגענד ספעציעלע הנחות.

STANISŁAW GROCHALSKI

(b. obrońca)

Biuro pisania podań
do władz sądowych
i administracyjnych

RADOM

ul. Żeromskiego № 9 (ul. Malczewskiego 6)

איך בין דא מודיע, אז דער סכסוך צווישען מיר און דעם ה' משה'לע פינקעלשטיין צוליב דער בודקע, איז פערגלייכט געווארען בכי-טוב, אזוי אז איך האב יעצט נישט צו איהם קיין שום טענות. ביי דער געלעגענהייט ציה איך צוריק מיין מיין בעליידיגונג געגען איהם און בעהט איהם איבער מיט זיין גאנצע פאמיליע זיי זאלען מיר ענטשולדיקען.

איך האב מיך ארויסגעצויגען און ה' פינקעלשטיין האט מיר מבטיח געווען אבצוגעבען די פערנומענע זאכען פון דער „זאיענטשע".

דוד ביימאן.

Koncesjonowany Zakład Elektro - techniczny

„ENERGJA"

Radom Żeromskiego 7

wykonywa wszelkie roboty elektro - techniczne i Radjowe
w zakres specjalności wchodzące — — wieczorowy dyżur.

GAZOWNIA MIEJSKA w RADOMIU

Przeprowadza z własnych funduszów amortyzacyjne instalacje gazowe spłacane w przeciągu szeregu lat minimalnym 6-cio groszowym dodatkiem od każdego zużytego metra gazu.

Instalacje na dogodnych warunkach nowoczesne aparaty gazowe, lampy świetlne, kuchenki, piekarniki, piece kąpielowe, termy lekarske, palniki fryzjerskie i t. p.

Wysyła na telefoniczne żądenie prospekty pieców i urządzeń przemysłowych, lamp leczniczych, lamp do naświatlania, radjatorów, stylowych kominków gazowych, pieców cukierniczych i automatycznych aparatów do gotowania.

Dostarcza gazu po najniższych w Polsce cenach, od których dla przemysłu i rzemiosła przyznaje dodatkowe zniżki.

Sprzedaje koks na opał do generatorów i centralnych ogrzewań.

Informacje udziela Sklep Pokazowy Gazowni przy ul. Zeromskiego 21 tel. 11-14 i 11-34.

די פערשטומטע שפראך פון הונגער און נויט.

נעמט מען לעצטענס אין האנד א יודישע צייטונג פון פוילן, האט מען דעם איינדרוק, אז די יודישע בעפעלקערונג לעבט זיך אין דער בעסטער צופרידענהייט, אז זי האט נישט קיין שום פאדערונגען, אז זי לעבט ממש ווי אין א גן עדן. פון פויגל מילך גע פונט מען אין די צייטונגען: וועגן די ווילדע רייסערייען ביי די פארטייען, וועגן פעלקער-בונד, היטלעריזם, ארץ-ישראל א. אז. וו. א. אז. וו. נאר ניט ווי אזוי ס'לעבן די יודן אין פוילן.

עס זעהט אויס. אז די יודישע פרעסע האט איבערגענומען די מיינונג פון יענעם צארישן צענזאר, וועלכער האט געהאט טענות צו די יודישע צייטונגען הלמאי זיי פארנעמען זיך זעהר פיל מי'ט דער לאגע פון די יודן אין רוסלאנד.

— וואס עס קומט פאר דא אין לאנד – האט דער טשינאווניק געזאגט — ווייסט יעדער און עס איז איבריג וועגן דעם צו שרייבן. שרייבט ליבערשט איבער דעם, וואס עס קומט פאר אויף דער גרויסער וועלט, וועלן די לעזער עפיס געוואהר ווערן און עס וועט פאר זיי זיין נוצליך; וועט איהר אבער שרייבן צופיל פון לעבן פון די יודן אין רוסלאנד, וועט די צייטונג ווערן אבגעשטעלט און די רעדאקטארן וועלן געהן אין טורמע.

שרייבט מען טאקי ביי אונז כמעט נישט אין די יודישע צייטונגען וועגן לעבן פון די יודן אין פוילן. דרינגט דערפון ארויס דער דעפוטאט ווראנא פון די לודאוועצעס, אז יודן זענען אין פוילן פריווילעגירט, א בעוויז — די יודישע פרעסע ווערט נישט קאנפיסקירט.

ווילן מיר דא נישט אריינגעהן אין עצם הענין, פארוואס יודישע צייטונגען ווערן נישט קאנפיסקירט און פארוואס מען שרייבט ביי אונז נישט וועגן לאנדעס-פאליטישע ענינים, אבער אונזער „באנטשע שוויג" געהט שוין אזוי ווייט אז מען האט אויפגעהערט צו רעדן אפילו וועגן דער יודישער ארימקייט און יודישער נויט.

צו וואס רעדן און שרייבן וועגן דעם, אז יעדער ווייסט עס, און יעדער זעהט עס.

אבער ס'איז נישט ריכטיג, מען ווייסט עס נישט גענוג און מען רעדט וועגן דעם נישט גענוג.

וואלט מען דאס געוואוסט, און וואלט מען זיך פעראינטערעסירט דאס צו וויסן, וואלטן געמוזט אויפהערן אלע רייסערייען, עס וואלטן געמוזט ווערן געשטעלט מן הצד אלע פארטיי-חשבונות און אלע ווי איין מאן וואלטן זיך געשטעלט צו דער רעטונג'ס-אקציע, כדי צו פער'היטן יודן פון אונטערגאנג.

מיר וועלן נישט בענוצן קיין אגיטאציע-מיטלען, נאר טהון דאס, וואס דער לאדזער רב ר' אלי חיים מייזעל ז"ל אדער א ד"ר רייך ז"ל בשעתם האבן געטוהן, ווען זיי האבן זיך אונטערגענומען אנצופיהרן א הילפס-אקציע. זיי האבן ארומגעפיהרט די עסקנים אין עטליכע פינסטערע און נאסע קעלער-וואוינונגען, וואו דער פראסט און שניי ליגט אויף די ווענד, וואו עס וואוינען עטליכע משפחות אין איין צימערל, און שווינדזוכט און קראנקהייטן דרינגן אריין אמלייכסטן.

ווער עס וועט בעזוכן עטליכע אזעלכע לעבעדיגע קברים, ווער עס וועט זיך נאר אביסל בעקענען מיט די שווערליכע לאגע פון די ארימע, וועלכע צאנקען ווי אנ'אויסגעהענדיג ליכט דעם וועט זיך אבגלוסטן יעדע פארטיי-רייסעניש, דער וועט זיך איבערצייגן, אז אין דער צייט ווען מען גלויבט צו העלפן יודן מיט פארטיי-פראגראמען און אידעאלאגיעס, געהען אויס ביי דער זייט און אין דער נאהנסטער שכנות יודישע פאמיליעס, מען האמפערט זיך ארום אין דער יודישער גאס איבער דער ממשלה איבער לעבעדיגע מתים, איבער ארימע סובאטניקעס. וואס האלטן אין אויסגעהן.

און נישט נאר די גרויסע שטאט איז „געבענטשט" מיט דער שרעקליכער ארימקייט. זי איז נישט קלענער אין די קליינע שטעדטלעך. דער אידעאל איז נישט שוין א שטיקל ברויט מיט פוטער, נאר גאנץ איינפאך א קארטאפל אויך אין קארטאפליעס איז מען איצט זשעדנע אין ארימע יודישע הייזער וואו מען זעהט נישט א שטיקל ברויט.

און ביי אזא קאטאסטראפאלער לאגע האט מען ביי אונז אין זינען קליינליכע רייסערייען, איבער וואס רייסט מען זיך אייגענטליך?

צעהנער טויזענדער יודן אין פוילן געהען אויס פון הונגער און מען שוויגט דעריבער. עס שווייגן די בערופענע און ניט בערופענע פיהרער, עס שווייגן יענע וועלכע שטרעקן כסדר אויס זייערע הענד נאך מאנדאטן. מען קהל'ט זיך און מען רעש'ט זיך, און פון דעם אלעם איז נאך ביי קיין איין ארימאן נישט געווארן געשטילט דער הונגער.

עס האט אויפגעהערט ביי אונז דער חוש און דאס בעדערפניש פאר סאציאלער און געזעלשאפטליכער ארבייט. פאליטיקאנעריי איז ביי אונז געווארן דער א' און ת' פון עפענטליכער טעטיגקייט. ביי אזא לאגע זעהט מען אויס ווי א צודרעהטער אויב מען קומט מיט גארישקייטן ווי שרייבן וועגן נויט און הונגער אין דער יודישער גאס.

רחמנות-געפיהל? ווי קאן מען דאס פערלאנגן, ווען „חברים" צווישן זיך זענען זיך געווארן בלוט-שונאים.

מיר ליידען פון צופיל פערזארגער, פון צופיל פיהרער. ווי זאגט א פויליש פאלקס ווערטעל? „וואו קעכינס זעקס, איז נישטא וואס צו עסען". פון דער גרויסער שפע פערזארגער און כלל-טוהער געהט די יודישע ארימקייט אויס פון הונגער און קעלט. און דאס איז יעצט די גרעסטע יודישע טראגעדיע.

ב. צ. ג — ג.

דער מלאך מיט די שטייפע וואנסעס!...

א לאטעריע-מעשה'לע

איהר שפילט אויף דער לאטעריע? א שאלה צי איהר שפיעלט, וועלכער יוד שפיעלט עס נישט אויף דער לאטעריע? בפרט די היינטיגע צייטען, ווען דער מסחר ליגט אין געהאקטע וואונדען, ווען מען קייכט פאר א גראשען און פרנסה האבען נאר יחידי סגולת; קאמארניקעס, רעיענטען און סעקוועסטראטארען. און אין דער צייט פערזעצט מען דעם חנוכה-לייכטער אדער די בשמים-ביקס און מען קויפט א „פערטעלע" און מ'זוכט... דעם מיליאן!..

יעדער איינער זוכט דעם מיליאן, מענער און ווייבער, גרויס און קליין, אלט און יונג — אלץ שפילט. אלע שטעהען ביי דער „טאבעלע פשעגראנע" און זוכען. די ערשטע טעג זוכט מען ביי די „פעטע" נומערן און וואס ווייטער, לאזט מען זיך אראפ נידריגער — צו די „מאגערע" נומערן — צום קרן... מ'וויל זיך שוין צוריק זעהען מיט די פאר גראשן.

נו, האלט איך טאקע נישט פון דער לאטעריע. איך בין בטבע נישט קיין שפילער. פון אזויפיל מיליאנען שפילערס וועל איך פונקט זיין דער גליקליכער הא? און זאל איך אריינצימבלען פאר אנדערע, האב איך קיין חשק נישט פארוואס איך נעם אויך, זאל איך געבען געלד פאר ווילד פרעמדע מענשען וואס איך קען זיי אפילו נישט – איך האלט נישט פון שפילען און גענוג!..

אבער וואס טוט מען פארט? אז קיין פרנסה איז נישטא, די טעכטער וואקסן אונטער און דא איז קארנאוואל אין לאנד: איינע דארף לאקערקעלעך, די צווייטע דארף א קאסטיום, די דריטע א „וויעטשאראווע" קליידל, די פערטע דארף א „מאזשגע" צו פערדעקן די צרות.. די פיפטע וויל גלוטשערס און דאס ווייב יאדעט: וואס וועט דיין שווארצער סוף זיין, מאטעל? פארוואס טון זיך אנדערע ווייבער „אוזשיען" און אין ווייס נישט מער ווי צוויי זאכען: טראגן? און האבן?

און הלמאי זאל איך לייקענען? זי איז דען נישט כשר גערעכט? פארוואס זאלען אנדערע ווייבער „אוזשיען" און פעסעלע נישט? באשר זי האט א מאן מאטעל, א שלי'מזל, א טויגענישט?

אבער וואס טוט מען פארט? האב איך בעשלאסען צו פארען צו אים זאל לעבן, צום רבין, הייסט עס א עצה האלטן, אראפרעדן זיך, אויסגיסן מיין ביטער הארץ.

האב איך אנגעשריבן א קוויטל. דער רבי האט מיך אויסגעהערט, האט ער א שווערן זיפץ געטון און צום סוף זאגט צו מיר דער רבי:

—פאהר אהיים, מאטעל, קויף א צעטעל אויף דער לאטעריע און דו וועסט מצליח זיין, נאר געדענק אז דער נומער פון צעטעלע זאל זיין כמנין „טוב" אדער כמנין „מזל".

בין איך אוועק פון רבין א גליקליכער, כ'האב געפילט אז ס'איז מיר לייכטער געווארן. בין באלד א וועק צו א קאלעקטאר און גענומען זוכן דעם כמנין „טוב" אדער „מזל". האב איך געזוכט און געזוכט און האב טאקע געפאקט א צעטעלע מיט א נומער 156212, וואס צוזאמען בעטרעפט ער 17 (כמנין טוב).

– איצט האב איך מיר געטראכט, האב איך דעם מיליאן אויף דער האנט, אז דער רבי זאל לעבן האט געזאגט: שפיל אויף כמנין „מזל" און, דו וועסט מצליח זייך און אט האב איך דאך דעם נומער „טוב" אין דער קעשענע.

איך בין גלייך אוועק צו דער באהן, איך פארענדיג האב איך גענומען טראכטן: וואס וועל איך טון מיט א מיליאן? וואס הייבט מען אן צו טון מיט א מיליאן? גיי, ווייס, היינטיגע צייטן? קויפן דאלארן? ווייס איך וואס; אז דער דאלאר האט היינט אזא פנים ווי א אלטע מויד: מיט יעדן טאג איז ער ווייניגער ווערט... קויף הייזער? גיי האבן א עסק מיט לאקאטארן, מיט סאנדעס, מיט עקסמיסיעס — ס'איז נישט פאר מיר. עפענען א געשעפט? האנדלען מיט מאנופאקטור? – ס'איז אויך א געשעפט פאר א טויטן! הייבט זיך אן א מעשה מיט פאטענטן, מיט אבראטאווע, מיט ביכער, מיט „קאסע כארע", מיט „זופ" און „פופ" און מיט אנדערע שלעק - כ'האלט נישט דערפון!...

ווערן א דיסקאנטער? דיסקאנטירן וועקסלען און נעמען צינזן? צו דעם דארף מען זיין א נשמה כאפער, דארף מען האבן א אויסגעבערנט הארץ. און דאס האב איך נישט.

און אזוי טראכטענדיג וועגן דעם מיליאן? עפענט זיך די טיר פון וואגאן און עס קומט אריין א הויכער גוי מיט וואנסעס.. מיט א פאר געלע שטיוועל, מיט א ביקס אויף דער פלייצע, מיט עטליכע ג צשאסענע האזן ביי דער זייט, און זעצט זיך מיר אוועק פנים אל פנים.

דערזעהענדיג דעם „מחבל" מיט די געדרעהטע וואנסעס מיט דעם „משחית" מיט דעם שיסער אויף דער פלייצע האבען מיר גענומען לויפען פונקען פאר די

קרעדיטען און נישט געזעצע פאר האנדווערקער.(*

פון ש. סטראחטשינסקי.

די פראיעקט גבעבער פון אינדוסטריע און האנדווערקער - קארפאראציע-געזעץ וועלכע האבן יאהרן - לאנג באוואָרפן מיט מעמאריאלן די מיניסטעריומ׳ס און געפיהרט א ברייטע און שטארקע אגיטאציע סיי אין שריפט און סיי אין ווארט האבן באדארפן זיך איבערצייגן אין דער צוועקלאזיגקייט און אומנוצליכקייט פון דער געזעץ זייט עס איז פארעפענטליכט געווארן ד. ה. פון 15.6.27.

די פראיעקט-געבער וואלטן זיך בעדארפן דורך די צייט וואס דאס געזעץ איז אריין אין קראפט ביז׳ן היינטיגן טאג אנגעבן א חשבון פון דעם וואס זיי האבן געצילט דורך דעם געזעץ צו דערגרייכן און וואס פאר א רעזולטאטן די האנדווערקער האבן דערגרייכט.

די פראיעקט-געבער און מיטהעלפער דארפן זיין כאטש אביעקטיוו, עהרליך און דרייסט צו זאגן, אז דער בארג האט געבוירן א מויז. עפעס אנדערש האט נישט געקאנט געבוירן ווערן. שולדיג זענען די פראיעקט-געבער אליין.

אונפארצייליך איז די שולד פון די יעניגע האנדווערקער פיהרער, וועלכע ווילן נישט און דערלאזן נישט אנדערע אויפקלערן דאס האנדווערקער-פראבלעם אלזייטיג, נאר ווילן דורך מלוכה-צוואנג עפעס גראנדיעזעס אויפבויען פאר׳ן האנדווערקער, פארגעסענדיג דעם גרעסערן און שטארקערן לעבענס - כח, וועלכער איז פיל שטארקער ווי דער מלוכה-כח, מיט׳ן פאליציאנט וועמן צו הילף עס זאל זיין אייגענע האנטווערקער-קאנטראלערן מיט געשטעמפעלטע לעגיטימאציעס.

די האנדווערקער - פארשטעהער האבן נאך א 6 יעהריגע פראקטיק פון די האנד.-קאמערן אויסגעקליגעלט אנשטאט „פרייע“ קאאפעראציעס „צוואנגס“-קאאפעראציעס, אנשטאט א געוועלטן פרעזידענט מיט דעציזיע-כח. א פאן דירעקטאר מיט „וועטא“-רעכט. און נאך אנדערע אזעלכע אויסבעסערונגען.

פאר וועמן האט מען פארט געשאפן די האנדווערקער - קאמערן, צי פאר א פערסאנאל, וואס גיסט וואסער פון איין כלי און דער צווייטער, פאר נישט שלעכט סיטואירטע און ניי-אנגאזשירטע דירעקטארן? צי האבן די האנדווערקער-פארשטעהער ווייניג צייט געהאט צו לערנען זיך און קומען צו וועלכן עס איז בעסערן אויספיהר, פון וועלכן עס זאל איף א האר כאטש קאנן געניסן די דורך איהם רעפרעזענטירטע האנדוו. מאסע?

צו איז ווייניג צייט געוועזן 6 יאהר אויף אבסערוואציע וואס דאס ערשטע געזעץ האט געגעבן דעם ארימן האנדווערקער?

צי זענען 6 יאהר ווייניג צייט געווען אויף צו זאמלען מאטעריאלן וועגן די נויטן פון די האנדווערקער, זייערע איבערלעבונגען, זייער קאמף וועגן ארבייט, קאנקורענץ, אפיזאץ-מארק, קרעדיט, סאציאלע געזעצגעבונג א. ז. וו.?

האבן שוין נישט די אלטע האנדווטוהער נאך זייער לאנגיעהריגע פראקטיק און אנפיהרערשאפט געקאנט פועלן ביי זיך דאס אבשאפן פון קאסטבארע און אומנוצליכע האנדוו. קאמערן?

צי איז נאך פאר די האנדווערקער פארשטעהער צו-קליין דער דלות פון האנדווערקער? צי האט מען נאך ווייניג באצאהלט פאר׳ן דורגעפיהרטן עקספערימענט? ווייסן דען נישט די פארשטעהער, אז א גאנץ גרויסער טייל פון האנדוו. האבן זיך געבארגט געלד צו קאנען בעצאהלן פאר די עגזאמענס צאהלענדיג 2 און 3 פראצענט א חודש וואס האבן פארט געגאסן די האנדוו. פון גאנצן געזעץ אויסער הוצאות׳ן? קיינער! נישט די וועלכע האבן געשטימט פאר׳ן געזעץ רעכענדיג אראפצושווענקן זייערע קאנקורענטן, און נישט די שוואכע, פאליטיש נישט - רייפע האנדוו. מאסע, וועלכע זענען געווען פאלקאם גלייכגילטיג צו יעדן געזעץ, פילענדיג אינסטינקטיוו, אז עס קאן זיי גאר נישט העלפן.

דער ארימער האנדווערקער איז ווי דער ארימער שטייער-צאהלער. ער האט נישט וואס צו פערלירן און 95 האנדוו. זענען ארים. פראטעסטירט ער נישט, רעאגירט נישט. ער האט פאר די קאטראל קיין מורא נישט — דער ארימער האנדווערקער האט איין ענטפער: ד ל ו ת!

זאלן מיר פריוון אנצווייזן קאנקרעטע פאקטן פון לעבן — פון טאג-טעגליכן פראקטישן לעבן, וועט שוין קלאר ווערן, אז דער גאנצער נייער האנדוו-צוואנג׳ס-קאמער-געזעץ קאן גאר נישט געבן דעם האנדווערקער.

למשל:

מיט וואס קאן דאס געזעץ גאראנטירן אז די „היטלמאכער“, זאל מען אננעמן, פון „ראדאם“ זענען געצווינגן צו ליקווידירן זייערע ווארשטאטן צוליב די קאנקורענץ פון זייערע שכנות׳דיגע פאך - קאלעגן פון שטעטעל, זאל מען אננעמן, „פשיטיק“, וועלכע האבן קלענערע אויסגאבן? וואס פאר א מיטלען האט דאס געזעץ בעווארענט קעגן די מלוכה-אינסטיטוציעס, וועלכע בעקומען און ווערן אויסגעהאלטן דורך מלוכה-פאנדן, אז זיי זאלן געבן זייערע היטלען די היטלמאכער אין ראדאם און נישט די „אכראנע“. אזוי מיט קאלדרעס און אנדערע האנדווערקער-פראדוקציעס, (די כאלעוועקס דורך די טורמע.)

סיי די מלוכה-אינסטיטוציעס און סיי די די געזעלשאפטליך-פילאנטראפישע ווערען דאך אויסגעהאלטען דורך די שטייער-צאהלער און די זעלבע גיבען נישט-קיין ארבייט די „לעגאלע“ האנדווערקער, וואס באזיצען איטער פאטענטען די האנדווערקארטען און אפילו מייסטער - דיפלאמען. נאכמעהר, די אכראנעס און טורמעס קאנקורירען נאך צוליב זייערע נישטיגע הוצאות׳ן, צאהלען נישט קיין שטייערען, קויפען נישט אויס קיין פאטענטען, און זענען נישט פערזיכערט. וואס פאר א מיטלען קאן מען אננעמען קעגען די קאנקורענץ מיט די פרייזן און נאכמעהר קעגן „קוואליטעט“ און „עפעקטפולע“ אויספערטיגונג.

למשל:

די ראדאמער מאגאזינערען פון פערטיגע קליידער, שיך און היטלען קויפען גרויסע קוואנטומס סחורות און לאדז, קיעלץ, ווארשא בעדייטענד ביליגער ווי עס קאסט זיי אין ראדאם, אפילו אויף רעדוצירטע פרייזן. און די סחורות זענען עפעקטפולער אויסגעפערטיגט כאטש זיי זענען טאנדייט

עס זענען פארגעקומען געמיינזאמע בעראטונגען פון אזוי גערופענע כאלופניקעס מיט זייערע" ארבייטער וועגען אט וועגען אט די קאנקורענץ פרוּבּע. זיי האבן

ווייטער זייט 4.

*) היות די פאקטן, וועלכע ווערן באריר[ט] אין דעם ארטיקל זיינען נוגע אנ׳ערך 50 פראצענט פון די יודישע באפעלקערונג אין פוילן האלטן מיר פאר וויכטיק, ראס די יודישע פרעסע אין פוילן ווי די צענטראלע האנדווערקער פארבאנדן אין ווארשע און אין קראקע זאלן נעמען שטעלונג צו די בארירטע פראבלעמען.

אויגן, א קשיא אויף א מעשה. מאלע וואס קען זיך היינטיגע צייט טרעפן? א יוד אליין אין א וואגאן מיט אזא פערשוינדל. ער שלינגט דאך איין צען אזעלכע מאטעלס מיט איין שניף...נו, וואס איז א וואונדער וואס ס׳זענען מיר געלאפן שווארצע רעדער פאר די אויגן!... אז איך האב א קוק געטון אויף די לאנגע שטייפע וואנסעס, מיט דער ביקס, מיט די געשאסענע האזען, איז מיר געווארען קאלט און וואַרעם...

אין מיטרן דערינען, איז מיר געקומען א געדאנק: אפשר איז דאס א מלאך? דער רבי האט דאך געזאגט: פאהר מאטעל, און דו וועסט מצליח זיין!

אי, ווי קומט עס א מלאך מיט שטייפע וואנסעס? ווי קומט צו א מלאך א ביקס מיט געשאסענע האזען, ווייניג מלאכים האבען זיך פערשטעלט פאר אורחים, פאר וואנדערער, פאר פויערים! נו, האט ער זיך איצט פערשטעלט פאר א פויער מיט א ביקס... און ווי איך טראכט אזוי טוט ער דער פריץ מיט די שטייפע וואנסעס מיך א פרעג:

— ס׳קאנד „ושידקו“?

האט מיר גענומען ציטערן די אויבערשטע ליפ, און איך האט גענומען שטאמלן:

— יא... יא... יא... אד ניעגא, „ניעך ושיע“ (פון איהם זאל לעבען).

— „אד ניעגא? א קאגא“? - האט ער מיט א שמייכעל איבערגעפרעגט ..

— יא ניע ראזומיעם, מוב פאן וויראזשניע — אד קאגא - האט דער פריץ זיך געמאכט נישט פערשטיין און בעת מעשה זיך געדרייט די שטייפע וואנסעס.

— „פאן פריץ, ניע ראזומי“. האב איך געזאגט - אד ניעגא ניעך זשיע“ - „אד רעבע יא יאדע“.

— „אהא! אד רעבעגא!!“ -- האט דער פריץ גענומען שמייכלען — „אד רעבענא“

- א פאצא פאן ביל או רעבעגא?-האט ער ווייטער מיך געציגען פאר די צונג.

- בא מאם שעשטש צורע ניע דליא פאנא פאוויעדזשאווש (ווייל איך האב זעקס טעכטער, נישט פאר אייך געדאכט).

דא בין איך שוין געווארען אביסעל דרייסטער און דערציילט פאדראבנע אז איך בין אויף גרויסע און געהאקטע צרות. אז איך האב זעקס טעכטער אונטער דער חופה צו פיהרען, און אז דער רבי האט מיך געהייסען שפילען אויף דער לאטעריע אויף א נומער כמנין „טוב“ אדער „מזל“ און דא האב איך שוין טאקע דאס לאטעריע-צעטעלע און אז אויף דעם צעטעלע וועל איך זיכער געווינען דעם מיליאן און האב מיך טאקע מיט איהם גענומען „ראדזשען“ וואס איך זאל טון מיט׳ן מיליאן...

ווי דער פריץ האט דערהערט די מעשה, האבען ביי אים גענומען פינקלען די אויגן

ער האט כסדר געהאלטן אין איין דרייען די וואנסעס, און צום סוף גיט ער צו מיר א זאג:

- „יא כצע̇קופיטש טען לאס“, און דערביי האט ער מיר געגעבן אנצוהערן, אז ער איז גרייט זיך מיט מיר צו טוישען. ער וועט מיר געבען זיין צעטעלע און איך זאל אים געבען מיין צעטעלע מיט׳ן כמנין „טוב“ און דערביי גיט ער מיר גאנצע טויזענד זלאטעס.

- טויזענד זלאטעס איז אביסעל ווייניג. און האב גענומען האנדלען, דער שפיץ איז געווען, אז מיר האבען זיך געטוישט מיט די צעטעלעך און ער האט מיר צוגעצאלט גאנצע דריי טויזענד זלאטעס.

וואס איז געווען דער סוף ווילט איהר וויסען? דער סוף איז געווען אז געווינען האב איך טאקע, אויפ׳ן פריץ׳ס צעטעלע גאנצע עשרת אלפים — א צענער, הייסט עס דעם רבינ׳ס ווערטער זענען מקוים געווארען; איך האב מצליח געווען, נישט אויפ׳ן כמנין „טוב“ נאר אויפ׳ן פריצס צעטעלע.

איצט קלער איך, ווער איז געווען דער פריץ? איז דאס נישט אמאהל געווען א מלאך? אי, ווי קומט א מלאך צי א ביקס מיט געשקסענע האזן? - איר זעהט דאך!...

י. אב — נעק.

זיך אליין די פרייזן געשניטען. עס קומט שוין אויס ממש פאר א הונגער-פרייז צו ארבייטען און דאך איז דורך די מאגאזינערן אריינגעבראכט געווארן 95 פראצענט פון זייער באדארף, ווייל די 3 שטעדט ארבייטען אויס אויף אזוי פיל ביליגער, אז עס לוינט אפילו די מאגאזינערן צו מאכען רייזע-הוצאות.

קעגען אויסלענדישע סחורות קאן מען אויס'ן עלין צאהל-העכערונגען, כדי אויסצוהאלטען די קאנקורענץ. וואס פאר א מיטלען קאן מען אננעמען קעגען אט די קאנקורענץ סיי פון א פשיטיק, צי ווארשא? זאל מען אפשר איינפיהרען צאל-קאמערן ביי יעדע וואיעוואודזטווא און פאוויאט? די עלטערע מייסטער זענען לחשמיד ולהרוג אויף די יונגע מייסטערס, ווייל עס דוכט זיך די עלטערע, אז די יונגערע נעמען זיי צו די קליענטען. פון דער פראקטיק ווייסען מיר אבער. אז די קאנקורענץ צווישען די פריזירער האבען נישט ארויסגערופען די יונגע נאר דוקא די סאמע פרומען, און ביי שניידער און אנדערע פאכען בעוואוסטזיניגע מיטגלידער פון זייערע פערוואלטונגען. עס איז דאך שוין א כלל, אז די קאנקורענץ איז א פועל-יוצא פון קריזיס-צייט, פון מאנגעל אין בעשטעלונגען נישט נאר ביי האנדווערקער, נאר ביי סוחרים און אינדוסטריעלער. פון דער פרעסע און פון דער פראקטיק ווייסען מיר מיט וואס פאר א מיטלען פירמעס ווילען בעקומען קליענטען. די זעלבע מעטאדען ווערען דאך אנגעווענדעט אין די גאנצע וועלט. צי האט מען אין וועלכע עס איז וועלט-טייל געשאפן „צעכן".

אין ארגאן פון די יודישע האנדוו. „Rękodzieło i Przemysł" אין קראקע זייט 4 №7 8-9 פון 9-טן הודש דאס יאהר, שלאגט פאר ה. י. שטיינבערג נישט מעהר, נישט ווייניגער אז די רעגירונג זאל נישט ערלויבען קיין כאלופניק צו בעשעפטיגן קיין פרעמדע מענשען. פון דעם פארשלאג קאן מען ארויסטרינגען. אז דער ה' שטיינבערג קאן ווייניג די כאלופניקעס און ווייסט נישט ווי אזוי עס ענטשטעהט דאס אזוי-גערופענע כאלופניצטווא למשל: א האנדווערקער, א שניידער, צי א שוסטער, וועלכער האט פערמאגט צו די תנועה א געוויסען קאפיטאל האט אין די קלענערע שטעדט גלייך געעפענט א מאגאזין פון פערטיגע קליידער אננעמענדיג גלייכצייטיג באשטעלונגען ד. ה. ער איז געווארן סוחר, אבער נישט אבגעזאגט זיך פון די מלאכה און די גרעסטע טייל פון די קאטעגאריע האנדווערקער טרויען נישט קיינעם דאס צושניידען די סחורה, ווייל אין שניט ליגט דער פערדינסט, די ביליגע קאלקולאציע.

אט די זעלבע „האנדווערקער-מאגאזינערן" אדער זייערע קינדער שניידען צו די סחורה, גיבען-צו ווי זיי רופן עס „דאקלאד", דאס הייסט אלע צודאטען מיט קנעפלעך איינשליסלעך. מען באמערקט די כאלופניקעס לויפן מיט פּעקלעך צישניטענע סחורות פון די מאגאזינען און מיט פאספריגעוועטע אדער אויסגעפערטיגטע און טראגן צוריק אין די מאגאזינען. אזוי-ארום האט זיך דורך די האנדוו.-מאגאזינערן אויסגעבילדעט כאלופניצטווא.

ווער זענען די כאלופניקעס? ווי עס ווייזט אויס האט זיך דער ה' שטיינבערג ווייניג פעראינטערעסירט און נאכגעפרעגט די כאלופניקעס ווי אזוי זיי זענען געווארן געצווינגען צו ווערן כאלופניקעס.

קודם-כל מוז פעסטגעשטעלט ווערן, אז פאר א האנדווערקער איז א חרפה צו ווערן אנגערופן כאלופניק. יעדער האנדווערקער ראנגעלט זיך ביזן לעצטן נישט צו ווערן קיין כאלופניק. א כאלופניק הייסט זיין א שקלאף. און ווער עס קאן א יודישן האנדווערקער הייסט, אז די „מלאכה מלוכה" ווי ארעם זיי זאל נישט זיין, ווייל ער דאך נישט זיין אפילו א א גרויסער „כאלופניק".

(סוף קומט)

דער ארץ ישראל באזאר.

אין עטליכע טעג ארום וועט ביי אונז אין ראדאם געעפענט ווערן דער גרויסער ארץ ישראל-באזאר, געווידמעט דער אקציע, וועלכע ווערט איצט געפיהרט דורך דעם יורענכוס אויף דער גאנצער וועלט, אויפצובויען אין ארץ ישראל א דארף אויפן נאמען פונ'ם פיהרער פון ק"ן קימת און באדן-אויסלייזער מנחם אוסישקין.

ס'איז להלוטין נישט נויטיג אויפצוווייזען, אז דאס אויפבויען דעם „כפר אוסישקין" איז א פארדינטער כבוד פאר דעם „גואל האדמה". דער נאמען אוסישקין איז דאך באקאנט יעדן יוד, און אין די פארווארפענסטע ווינקלען אויף דער גאנצער וועלט, איז באריהמט דער נאמען פונ'ם קעמפער פאר אונזער היימלאנד, וועלכער האלט הויך די פאן פון אונזער באפרייאונג שוין איבער 50 יאהר.

אויב מיר האבען איצט מיט וואס צו שטאלצירען אין ארץ ישראל, אויב מיר האבן דארט א פעסטע אחיזה און אויב מיר זענען ביכולת צו ווייזן דעם גאנצן יודישן פאלק אין דער גאנצער וועלט, אז מיר זענען א פּראָדוקטיוו פאלק און זענען ראוי צו דער מיסיע וואס מיר האבן אויף זיך גענומען — האבן מיר א סך צו פארדאנקן דערפאר דער פערזענלעכקייט מנחם אוסישקין.

די אקציע פאר „כפר אוסישקין" הויבט זיך אן ביי אונז אין שטאט מיט דעם ארץ ישראל-באזאר, ביי דער צוגרייטונג פון וועלכן עס האבן אין משך פון א גאנצן חודש, געווידמעט צייט, ענערגיע און ארבעט עטלעכע צענדליג היגע נאציאנאלע מענער, פרויען און יוגנט. אט די דאזיגע ארבעט דארף נישט און טאר נישט גיין לאיבוד. די באזאר-אויסשטעלונגען און אימפרעזן דארפען דורך אלעמען באזוכט ווערן, ווייל חוץ דעם, וואס די דאזיגע אונטערנעמונג איז ביי אונז אין שטאט, לויט איהר ברייטן פארנעם, א זעלטנהייט, וועלכע חזרט זיך נישט אפט איבער, פערמאגט זי דאך נאך דערצו א ערהאבענעם ציל: גאולת-הארץ...

מנחם אוסישקין ווערט איבעראל באצייכנט אלס „איש הרצון והמעשה". אין דער איצטיקער צייט ווען אויף דער יודישער גאס בישטעוועט דער „מבול של דברים" און די צושמעטערנדע דעמאגאגיע דארפן מיר וויסן ווי אזוי אפּצושאצן דעם ווערט פון שאפנדע פערזענליכקייטן אין וועלכע אונזער דור איז אזוי ארעם.

אוסישקינ'ס לעבענס-מאטא איז „אין לך דבר העומד בפני הרצון", לאמיר דעריבער באווייזן אונזער שטארקן ווילן. אז די אקציע פאר „כפר-אוסישקין", וועלכע הויבט זיך אן מיטן ארץ ישראל באזאר, זאל ביי אונז אין שטאט געקרוינט ווערן מיטן געהעריגן דערפאלג.

דאס יודישע ראדאם דארף אט דעם דאזיגן הילפס-עקזאמען אויסהאלטן.

כ. ש.

„לגדלו לתורה ולגליטש"...

(קליינער פעליעטאן).

ביי יודען איז נעהמען די גרעסטע ברכה, אז מען זאל ערציהען די קינדער לתורה, להופה ולמעשים טובים.

וויפיל האבען די יודישע עלטערן מקריב געווען, אז זיי זאלען קענען צאהלען שכר-למוד פאר זייערע קינדער. ווער שמועסט, אז עס האט געהאלטען ביים אויסגעבען א קינד, איז דאך געווען סכנות-נפשות, האט מען דאך מרעיש עולם געווען.

ס'זענען יעצט אבער ענטשטאנען נייע לידער — נייע צייטען.

עלטערן ווילען קודם-כל, אז זייערע קינדער זאלען זיין גוטע ספארטליים, ווייל ספארטלער זענען הייגט דאס אויבערשטע פון שטייסעל, מיט וועמען מען איז זיך מייחס און דאס לערנען איז ערשט אויפן צווייטן און אפשר גאר אויפ'ן לעצטען ארט.

איך געדענק, ווען כ'בין געווען א 6-יעהריג יונגעל און שוין געלערנט חומש מיט רש"י, האב איך זיך אמאהל געוואלט גליטשען, האט דאס מיין זיידע ז"ל בעמערקט, מיך שטארק אויסגעמוסרט, אז דאס איז מעשה גוי און אז א יונגעל, וואס לערנט שוין חומש און באלד וועט ער אנהויבען צו לערנען גמרא, טאר זיך נישט גליטשען אזוי ווי די הפקר-מענשען און וועלענדיג טאקע זיין א יוד, וואס איז בעשאפען געווארן צו אנדערע, צו הכבוע'ע עניינים, האב איך זיך מעהר נישט געגליטשט.

היינט אבער, אז איהר וועט גיהן אין גאס וועט איהר זעהען, אז נישט בלויז 6 יעהריגע, נאר אפילו 10 און 20 און נאך עלטערע קינדער, איז ניט בלויז, וואס זיי גליטשען זיך, נאר מען מאכט זיי ספעציעלע גליטש קאסטיומען. די עלטערן אליין פיהרען זייערע קינדער צו דעם גליטש און זענען מפל נחת, ווען זייערע קינדער גליטשען זיך און קאנען די מלאכה און ווען עלטערן קומען זיך צוזאמען, בעריהמט מען זיך. אנשטאט וואס אמאהל האט מען דערציילט, אז מיין יונגעל לערנט שוין גמרא און ער האט תכלית, זאגט מען היינט: מיין סטעפעק, אדער יוזעק איז א גלענצענדער גליטשער, ער בעווייזט ממש וואונדער און ער וועט אויסוואקסען א תנא ברא אויף דעם געביט און די וועלט וועט נאך מיט איהם קלינגען. דערביי וואקסט די מאמעס הארץ פאר נחת און גליק.

אויב אזוי האלט איך, אז מען דארף אויך ענדערען דעם בעגריף פון דער ברכה, וואס עס איז אנגענומען ביי יודען פון צייטען און דורות אין אנשטאט, ווי עס איז נעהמען אנגענומען ביי יודען צו ווינשען לגדלו לתורה לחופה ומעשים טובים, זאל מען פון היינט אן זיך ווינשען „לגדלו לגליטש לי'נארטעס אי לי'כאגצען טובים אמן"..

איקס.

ס'איז שוין איינמאָל געווען אַ קאָנצערט...

חסידים פערשליסען דעם רבינ'ס זוהן – מאָטעלע איז חיים'עלע האָבען „געראָטעוועט" – ל „מאָדזשיצער" – ס'איז געשעהן אַ נס און... ער האָט נישט געזונגען.

ס'איז געווען שוין איינמאָהל אַ קאָנצערט.

זייט קאָנצערטן האָבן זיך געקאָנצערטעוועט איז נאָך אַזאַ קאָנצערט נישט געווען.

ראַדאָם איז שוין פון לאַנג אַ בר־מזל. אויף יעדן געביט געשעהען דאָ נסים ונפלאות, אָדער פערקעהרט: אַלע פאַטאַליזמען און די אומגעלומפערסטע סיורפריזן האָבן דאָ דעם בעסטן אָבזאַץ־מאַרק.

פון שוהל־געסל ביז להבדיל צום טעאָטער איז דער וועג אַזוי „הערליך" אויסגעפלאַסטערט און אויסגעגלאַטיגט, אַז ווען מ'געהט דורך בשלום אָהן אַ קאָזשעליק איז עס צו פערשרייבן לשבח ולתפארת... מילא וואָס דאָ קומט פאָר אַרום די קהל'שע ענינים — דאָס איז אַ בעזונדער און אַ גאָר גרויס קאַפּיטל בפני עצמו. לאָמיר וועגן דעם יעצט נישט רעדן. איצט האָבן מיר אַ פרישע צאַפּלדיגע טעמע, בעסער געזאָגט, אַ שפּאָגל נייע סענסאַציע און דאָס מאָהל נישט וועגן רבנים און פרנסים, נאָר וועגן אַ קאָנצערט פון רבי'שע נגונים.

און געווען איז אַזאַ מעשה.

קיין ראַדאָם האָט געזאָלט אַראָבקומען אויף אַ קאָנצערט דער זוהן פון אַלטן מאָדזשיצער רבי'ן ז"ל, ה' יחיאל אַלתר טאָב, וועלכער האָט געזאָלט אויספיהרן די מאָדזשיצער נגונים. — די בעוויסטע קאָמפּאָזיציעס, וואָס זיין הייליגער פאָטער דער אַלטער רבי האָט פערפאַסט.

ה' יחיאל אלתר איז טאקע א רבי'שער זוהן, אבער א מאדערנער יונגערמאן, וועלכער האט זיך געשטעלט פאר א אויפגאבע אויף א וועלטליך־אייראפעאישען אופן צו פאפולאריזירען און פערשפרייטען זיין טאטענס נגינה בכל קצוה הארץ. צו דעם צוועק האט ער אנגאזשירט א אימפרעסאריא, וועלכער איז ארומגעפאהרען אין א א רייהע שטעדט דינגען טעאטער'ס און ארויסהענגען גרויסע רעקלאמעס וועגען קאנצערטען פון די מאדזשיצער נגונים.

דער ערשטער ארויספאָהר איז געווען לובלין און דערנאָך איז געקומען ראַדאָם.

די פאָריגע וואָך האָבן זיך איבער די ראַדאָמער גאָסן בעוויזן גרויסן אַפישן „פּאָ וואַרשאַווסקו", וועלכע האָבן אָנגעזאָגט מיט קידוש־לבנה־אותיות וועגן די בעריהמטע מאָדזיצער נגונים, צווישן וועלכע ס'זענען געווען אויסגערעכנט די „הימלישע סימפאָניע אזכרה, גייסט־רייכער סלח־נא און היימלאָזער ניגון מזמור לדוד". חוץ דעם האָט מען אַ גאַנצע וואָך געוואָרפן טויזענדער „אַולאָטקעס", וואָס האָבן ממש פערפלייצט די שטאָדט.

אין שטאָדט איז עס געווען אַ נייעס. ראדאם האט נאך אזא רבישען קאנצערט נישט געהאט און ס'איז דעריבער צו פערשטעהן די גרויסע פערווינדערונג, וואס דאס האט ארויסגערופן. אמת טאקע, פאלקסטימליכע געזאנגען, פאלק'ס־נגונים, אפילו רבי'שע זענען שוין לאנג קיין נייעס נישט אין יודישען טעאטער, אבער דאס זאל אויספיהרען א רבישער זוהן און דערצו דעם אייגענעם טאטענס שאפונגען — דאס איז ווירקליך געווען פאר ראדאם א סענסאציע.

האבען ראדאמער יודען געשטורעמט און פונדעסטוועגען געווען זעהר טשעקאווע צו הערען דעם אריגינעלען קאנצערט. צווישען די פרום־חסידישע קרייזען איז מען אפילו געווען פערדראסיג, למאי דער רבי'שע זוהן קומט נישט מיט די מאדזשיצער תפילה־געזאנגען אין שוהל אריין, צי אין בית־מדרש, נאר גאר אין טעאטער אריין — אבער מען האט עס איהם מוחל געווען. די נייגעריקייט האט אלץ איבערגעוואויגן. בלויז ביי די מאדזשיצער חסידים אין ראדאם איז געווארען א טומעל. דארט האט מען דאס נישט געקענט שענקען און מען האט געקלערט פערשידענע עצות ווי אזוי צום קאנצערט נישט צו דערלאזען.

שוין פרייטאָג און אַ גאַנצן שבת'דיגן טאָג האָבן זיך געטראָגן קלאַנגען, אַז די היגע מאָדזשיצער חסידים האָבן בעשלאָסן פאַר קיין שום פרייז נישט לאָזן דעם אַלטן רבינ'ס זוהן אויפטרעטן אין טעאָטער און אויב ס'וועט נישט העלפן ווען זיי — האָט מען זאַגאַר געשמועסט — קויפן בילעטן, געהן אין טעאָטער און דאָרט אויפהויבן אַ גרויס געשריי און פּראָטעסטירן געגן דעם וואָס זייער רבי'נס הייליגע נגונים ווערן מחולל און ארויסגעשלעפּט אויף דער טעאָטער־ביהנע, וואו עס זינגען און טאַנצן זכרים מיט נקיבות.

ס'איז אָבער דערצו נישט געקומען. ווייזט אויס, אַז אין הימל האָט מען רחמנות געהאַט אויף די מאָדזשיצער חסידים, מ'האָט דאָרט צוגעהערט זייער צער און איינגעשפּאָרט זיי די אַרבייט.

ס'איז געשעהן אַ אונערוואַרטעטע זאַך.

זונטאָג, אין טאָג פון קאָנצערט, איז געקומען פון לובלין 12 אַ זייגער בייטאָג אַ טעלעגראַם, אַז ה' יחיאל אַלתר טאָב קומט נישט אויפ'ן קאָנצערט. מיט אַ שעה שפּעטער איז אָנגעקומען אַ צווייטע טעלעגראַם, אַז ער קומט יאָ. דער אימפּרעסאַריאָ מיט'ן „טאָז", וועלכע האָבן בשותפות איינגעאָרדנט דעם קאָנצערט, זענען געוואָרן דעזאָריענטירט און נישט געוויסט וואו זיי זענען אין דער וועלט. די קאָסע פון טעאָטער איז אָפען. מען פערקויפט בילעטן און מענשן גרייטן זיך צום קאָנצערט און דאָ פליהען טעלעגראַמעס: יאָ, נישט. האָט מען טעלעפאָנירט קיין לובלין, וואָס ס'איז געשעהן, האָט מען פון דאָרט געענטפערט, אַז יחיאל אַלתר איז פון דאָרט אָבגעפאָהרען קיין וואַרשאַ אָבער ס'איז נישט בעוויסט, צי ער וועט קומען קיין ראַדאָם.

דערהערט אזא מעשה, האט דער אימפּרעסאריא תיכף געשיקט צוויי שליחים קיין ווארשא ברענגען דעם זינגער. מיט זיי איז אויך געפאהרען דער סעקרעטאר פון „טאז" ה' קופערבלום. ביז'ן 7 אווענד האבען זיי אין ווארשא ארומגעזוכט דעם רבינ'ס זוהן און צום סוף געוואהר געווארען, אז ער איז אינגאנצען פון לובלין נישט ארויסגעפאהרן. זיי האבען זיך בלייך געשטעלט אין טעלעפאנישע פערבינדונג מיט לובלין, אבער פון דארט האט מען געענטפערט, אז די מאדזשיצער חסידים אין לובלין האבען יחיאל אלתר'ן פערשלאסען און זיי לאזען איהם נישט ווייטער פאהרען און פארטצוזעצען זיין טורנעע.

עמיצער, ווייזט אויס א לץ, האט דורכ'ן טעלעפאן־טרייבעל מודיע געווען, אז די דאָרטיגע מאדזשיצער חסידים האבען יחיאל אלתר'ן צוגענומען די הויזן מיט'ן גאנצען קאנצערטאווען קלאפער־געצייג און זיי זאגען „כיבא ניע פאיעדזשע".

די שליחים איז אויסגעקומען אהיימצוקומען מיט ליידיגע הענד און זיי האבען דעריבער גענומען ארומוואנדערען איבער ווארשא אויפזוכען אנדערע מנגנים וואס זאלען פערטרעטען דעם „מאדזשיצער".

דערווייל האט זיך אין ראדאמער טעאטער „ראזמאיטאשטשי" צונויפגעקליבען א גרויסער עולם פון פערשידענע שיכטען. אינטעליגענץ, חסידים און צאינה־וראינה־ווייבער, וואס האבען נאך קיינמאהל קיין טעאטער פאר די אויגען נישט געזעהען. מ'האט זיך געשטופט צו דער קאסע און געדאנקט גאט אז מען קריגט נאך א בילעט

געקומען אזעלכע „גאוויציושען", וואס האבען נישט געוואלט קויפען קיין בילעטן אויפ'ן באלקאן, מורא־האבענדיג זיי זאלן חלילה נישט אראבפאלען און בעסער צוגעצאהלט עפעס טייערער אויפ'ן פארטער.

אַלטע יודן, צוקומענדיג צום טעאַטער־בנין און, דערזעהענדיג אין דער הויך שטעהן די סקולפטור־פיגורן, האָבן זיך שטאַרק דערשראָקן און זיך געוואונדערט פאַרוואָס מ'האָט כאָטש ניט זייערע ענטבלויזטע קעפּ פאַרדעקט מיט היטלען, אָדער יאַרמולקעס, לכל הפחות איבער דער צייט פון דעם רבישען קאָנצערט.

אויף 9 אָווענד איז געווען פאָראויסבעשטימט דער אָנהויב פון קאָנצערט.

ס'איז אָבער שוין 10, דאָס גלעקל קלינגט שוין דעם צווייטן „דזוואָנעק" און דאָ זעהט מען נישט און מ'הערט נישט. צווישן עולם ווערט אַ געמורמל אַז דער „מאָדזשיצער זינגער" וועט נישט קומען און אויף זיין אָרט קומט קוסעוויצקי מיט'ן כאָר. דער אימפּרעסאַריאָ לויפט אַרום אַ צוטומעלטער, אַ צעקאָכטער. ס'איז איהם זיס און ביטער. די קאָסע וואַקסט און דאָ קומט נישט דער חתן צו דער חופה. ער בערוהיגט אָבער דעם עולם, אַז „ער" איז שוין ארויסגעפאָהרן און אָט, אָט קומט ער.

ס'איז שוין 11 און דער עולם ווערט נערוועז. ד"ר גאָלדבלום איז דאָן מודיע אין טעאָטער פאַר'ן פּובליקום, אַז ער האָט גערעדט מיט וואַרשאָ און מ'האָט איהם געזאָגט, אַז די שליחים מיט די קאָנצערטיסטען זענען ארויסגעפאָהרן 9 און מסתמא וועלן זיי באַלד קומען. ער בעט ביים עולם נאָך אַ ביסל געדולד, ווייל דער וועג איז אַ גליטשיגער.

אַ גרויסער עולם קאָן נישט איינזיצן אויף די ערטער און שטעלט זיך אַוועק ביים טעאָטער אויסקוקן די טאָקסובקע. יעדעס מאָהל ווען עס בעוויזט זיך פון דער ווייטענס אַ אויטאָ ווערט אַ געוואַלד, אַ געשריי, אַז „ער" פאָהרט, אָבער באַלד קומט די ענטוישונג און דער אויטאָ פליהט אַוועק איבערלאָזנדיג אין דער לופט אַ טעם און ריח פון בענזין.

12 אַזייגער ביינאַכט האט שוין דער עולם פערלוירן דאס געדולד און מ'האט גענומען שטורמען די קאַסע אומצוקערן דאָס געלד פאַר די בילעטען. מען אפעלירט, מ'בעט רחמים ביים עולם נאך א פאר מינוט, אבער דער עולם איז אזוי אויפגערעגט, אז ער לאזט זיך מעהר נישט איינגעמען און בילדעט אנ'„אגאנעק" ביי דער קאסע ביז העט ארויס אין דרויסען.

נאכדעם ווי די גרעסערע העלפט האט צוריק אנגענומען פאר די בילעטען, איז פלוצלינג געווארען א פרישער טומעל. צום טעאטער איז בליץ־שנעל צוגעלאפען א טאקסובקע און ס'זענען ארויסגעשפרונגען א גאנצע חברה „מאדזיצער" און אריין אין טעאטער דורך א הינטער־טהיר. דער עולם וואס איז נאך געשטאנען ביים קאסע גלויבענדיג, אז דאס איז געקומען דער מאדזשיצער יחיאל אלתר, האט זיך א ריס־געטוהן פון ארט און מיט די בילעטען צוריק אריין אין טעאטער.

און דא האט זיך אנגעהויבען די אמת'ע חתונה.

אויף די ביהנע האבען זיך ענדליך בעוויזען גאנצע 5 „מאדזשיצער זינגער",

(סוף זייט 6.)

ענדע פון זייט 5.

קורץ-געקליידעטע יונגעלייט מיט שטיקלעך קאפעליך אויפ'ן שפּיץ קאפּ, וועלכע האבען גענומען ברומען א זמר מיט אזעלכע „העזלכע" שטימען און מתיקות, אז דער עולם פון גרויס ענטציקונג האט זיי געמאכט די אמת'ע קאצען-מוזיק. ס'האט זיך אראבגעלאזט א הוראגאן פון הענט-פאטשעניש, פיספויפעניש, פייפעריי און ווינגעריי פון גאנצען עולם. וואס האט אונטערגעהאלטען די 5 מארושיצער „קארוזא'ס". ס'איז געווען אגול ואשפח. דער עולם האט זיך אליין „געבאוויעט". ס'איז געווען טעאטער בתוך טעאטער, ווארום דאס ג. פובליקום האט זיך אינטענסיוו בעטייליגט אין קאנצערט.

ווער ווייסט ווי די 5 „מארושיצער" וואלטען אבגעשניטען, ווען נישט דאס יונגע צוקינפטיגע חזנ'ל, חיימ'על'ע קופּער, דעם בית-מדרש חזנ'ס 12-יעהריגע יונגעלע, וואס האט זיך גראד על פי נס געפינען אויפ'ן זאהל.

ס'האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער הויפּט מחותן דער ה' יחיאל אלתר אליין איז נישט געקומען. די שליחים האבען קוים „געפּאקט" 5 וואושע כלים פון מאדזשיצער כאר און זיי זענען דאס געקומען צולויפען ראטעווען די סיטואציע. אבער דער „קבלת פנים" וואס דער עולם האט זיי געמאכט איז זיי געווארען אזוי „פעטעמ'ס," אז זיי האבען פשוט געזוכט א וועג צו מאכען פיס. הינטער די קוליסען איז געווארען חושך און מ'האט גענומען זוכען רעטונג פון אלע זייטען. גראד האט מען זיך דערוויסט פון יונגען חזנ'על מיט זיין גוט אלטל, וועמען מ'האט ארויסגערוקט אויף דער ביהנע. חיימ'על'ע קופּער האט מיט זיין שעהן שטימעלע אוועקגעלעגט א פיינעם עקבת בן מהלאל, אז דער עולם האט געלעקט די פינגער און ממילא פארגעסען אן די 5 מאדזשיצער „טרובאדורען".

בקיצור, דער „מארושיצער קאנצערט" האט זיך אנגעהויבען האלב איינס ביינאכט און זיך געענדיגט צוויי א זייגער. אבער אויך דאן, ווען דער עולם איז שוין אוועק אהיים, האט ער זיך נישט געקענט אבררייסען פון די „5 ווירטואזען" און כאטש זיי געוואלט גוט אנקוקען. דער עולם האט זיך אוועקגעשטעלט ביים ארויסגאנג פון טעאטער-הויף און געוואלט זיי „ווינשען" א גוטען שליטוועגס. זיי האבען זיך אבער נישט געקענט דערווארטען, ווייל די פּאליציי האט ערקלערט, אז ס'איז שפּעט ביינאכט און ס'איז שוין צייט צוגעהן שלאפען.

איהר ווילט וויסען דעם „גרויסען" רייוח פון דעם מאדזשיצער טראנזאקציע? 200 זל. איז געווען הכנסה. פון דעם האט דאס טעאטער גענומען 115. ביי די איבריגע 85 זל. איז ענטשטאנען א ספק: ווער ס'זאל נעמען: דער „כאז", אדער דער אימפּרעסאריא. אדער נאר די 5 כאריסטען, די לעצטע האבען רעזיגנירט פון זייער שכר און נישט מעהר פערלאנגט ווי מ'זאל זיי צוריק אבפיהרען קיין ווארשא פון וואנען מ'האט זיי געברענגט.

דער „גלובנער" תובע איז געווען דער שאפער, וואס האט גענומען 65 זל. אזוי ווי מ'האט מיט איהם מושוה געווען אין ווארשא. דער סכסוך איז געלעזט געווארען אין קאמיסאריאט וואו מ'האט גפסק'נט, אז דעם שאפער קומט צו בעצאהלען און ער ברויך אבפיהרען צוריק קיין ווארשא די 5 „קארוזא'ס".

אלזא „טאז" האט שוין צום צווייטען מאהל צוגעלעגט געלד — צו-ערשט ביי נארסקי און איצט ביי די „מארזיצער נגונים". דער „טאז" צוזאמען מיט'ן ווארשאווער אימפּרעסאריא מאהנען יעצט ביי ה' יחיאל אלתר טאג זייער שאדען און ס'איז א כברא, אז די מאדזשיצער נגינה וועט זיך נאך אבשפּילען פאר'ן געריכט.

די מאדזשיצער חסידים זענען איבערגליקליך. זיי טאנצען פאר פרייד און שרייבען דאס צו אלס א נס, וואס דער אלטער רבי האט זיך געמיהט אויף יענער וועלט, אז זיין זוהן זאל נישט אויסטרעטען אויף עסטראדעס.

א בעשטעטיגונג זעהען די חסידים אין דעם, וואס די טאקסיבקע מיט די 5 מארזיצער כאריסטען האט זיך איבערגעדרעהט ביי דער בריק פאר ביאלאבושעג אהער-פאהרענדיג קיין ראדאם. ס'האט נישט קיין כך געפעהלט אז די טאקסיבקע זאל פאלען נאהנט צו דער פּיליצע, וואס געפינט זיך ניט ווייט פון דער בריק. און דאן וואלטען די זינגער מיט די ראדאמער שליחים געהאט א שווימענדיגען קאנצערט מיט קאלטע מאסאזשען.

אויפ'ן וועג קיין ראדאם האט געהערשט א שרעקליכער נעפּל און טאקע צוליב דעם האט זיך די טאקסיבקע איבערגעדרעהט און אויסגעשיט פון זיך דעם גאנצען „אנסאמבל". ס'האט געדויערט א היבשע צייט ביז מ'האט די טאקסיבקע אויסגעשטעלט און געבראכט אין ארדנונג. דערמיט ערקלערט זיך וואס די טאקסיבקע איז געפאהרען פון ווארשא קיין ראדאם אזש פון האלב ניין ביז האלב איינס, מיט א פערשפּעטיגונג פון צוויי שעה.

חסידים זאגען אז דאס אלץ איז מן-השמים און מ'האט זיי געוויזען, אז מאדזשיצער נגונים, טאר מען נישט ארומשלעפּען איבער טעאטערס,

דאס זעלבע זאגט מען אויך אין לובלין.

וואס איז געווען אין לובלין?

דארט איז אפילו די מעשה געווען אנדערש. יחיאל אלתר האט יא געזונגען אבער ער האט געהאט א דורכפאל.

דער דורכפאל איז געקומען ביים הויפּט נומער „אזכרה", וועלכער איז אזוי רעקלאמירט געווארען און וועלכער איז געשאפען געווארען דורכ'ן מאדזשיצער רבי'ן ז"ל בעת ער איז געלעגען אויפ'ן אפּעראציע-טיש. אויך די ערשטע העלפט פון פּראגראם איז נים געווען געלונגען. דער עולם איז אבער געזעסען שטיל, כבלנות'דיג. ווען אבער „אזכרה" האט אויך שאקירט אין מויל פון זינגער—דא האט דער עולם שוין נישט אויסגעהאלטען און גענומען הויך און שמארקער, הגם גאנץ איידעל, פּראטעסטירען. מ'האט דעם זינגער געדאנקט גענוג!

דער „זינגער". א הויכער יונגערמאן מיט א לאנגע קאפּאטע און א קאפּעל אויפ'ן קאפּ, איז טאקע אראב פון דער ביהנע א שטארק פערלוירענער און צעטומעלטער. ער האט דאך נעבעך געמיינט, אז ער איז גוט...

שפּעטער איז עמיץ געפאלען אויף א המצאה און היות ווי אין זאהל האט זיך גראד געפינען דאס „עמבערגער חזנ'ל" מאטעלע, וועלכער איז אויך געקומען הערען דעם מאדזשיצער „קאנצערט", האט מען דעם קליינעם יונגעל ארויפגענומען אויף דער ביהנע. ער האט מיט א פיין שטימעלע אבגעזונגען עטליכע חזנישע נומערן און דער מיט רעכט אויפגערעגטער עולם האט זיך בערוהיגט, אפּלאדירענדיג גאר הייס דעם קליינעם חזנ'ל.

די אימפּרעסאריאס האבען זיך שפּעטער בעהאלטען, מורא געהאט, אז עולם זאל זיי די ביינער נישט ברעכען, חגם אין „קארסא" איז געווען דער קולטורעלסטער עולם, וועלכער איז אוועק א פערביטערטער, דער-עיקר דערפאר, ווייל מען האט פערשעהמט מאדזשיץ.

דורכגעפאלען איז נאר ה' יחיאל אלתר וועלכער פערמאגט נישט קיין שטים אבער נישט די מאדזשיצער נגונים, וועלכע קאמפּאזיטארען האלטען פאר הערליכע שאפונגען.

אין מיטען טאנצען אויף דער „זאבאווע" האט א בליץ-געטוהן א מעסער.

אין פאלקס-הויז אויף שוויעשע גאס אין די טעג פארגעקומען א פערוויילונג פון בעקער-ארבייטער. בשעת די פערוויילונג איז געגאנגען אין פולען ברען און דער עולם האט זיך גוט צעווארימט טאנצענדיג, איז געשעהן א בעספּיאלישער פארפאל. דאס איז געווען 4 פאר טאגס, ווען פלוצלינג האט זיך דערהערט א מורא'דיגער אויסגעשריי פון איינעם פון די טאנצענדיגע, א געוויסען עדווארד חצכנא, וועלכער איז גלייך דערנאך אנידערגעפאלען אויף דער ערד שווימענדיג זיך אין בלוט.

ווען מ'איז צוגעלאפען צום אומגעפאלענעם האט מען דערזעהן, אז ער איז געשטאכען געווארען מיט א מעסער אין בויך. ס'איז אויך באלד בעוויסט געווארען, אז דער שטעכער איז פראנצישעק דזיאנאך, אויך איינער פון די געסט פון דער זעלבער פאך-בראנזשע.

דעם שווער-פערוואונדעטען האט מען איבערגעפיהרט אין פויל'שען שפּיטאל.

דער דאזיגער בלוטיגער פארפאל ערקלערט זיך אלס רעזולטאט פון פערזענליכע חשבונות צווישען אנפאלער מיט'ן בעפאלענעם.

עפענטליכער דאנק

זעהר געערטע הערין!

מיר פעהלען אויס ווערטער אויסצודריקען מיין ליבע פאר אייער הייל-מיטל טאגאל און פאר זיין הייל-ווירקונג. זייט 4 יאהר האב איך געליטען אויף רעוומאטיזם. ווי נאר עס האט געכאפּט פארקומען א ענדערונג אין וועטער, האב איך שוין געהאט וועהטאגען. איך האב זיך געהיילט ביז איצט אהן ווירקונג. לייענענדיק אין צייטונג וועגען טאגאל (הגם איך האב נישט געגלויבט אין דער הילף פון דעם דאזיגען מיטעל) האב איך בעשלאסען צו קויפען איין שאכטעל. נאכן פערברויכען טאגאל פון א גאנץ שאכטעל האב איך דערפיהלט א גרויסע פערלייכטערונג פון די שמערצן אין די גלידער בעת איך פלעג די קראנקע ערטער דריקען מיט די פינגער. א צופרידענער מיט דעם רעזולטאט פון ערשטען שאכטעל האב איך שוין געקויפט א צווייטס און רעגולער איינגענומען 3 מאל טעגליך צו 3 טאבלעטקעס. די שמערצן אין די גלידער זענען פולשטענדיג פערשוואונדן. איך פיהל נישט מעהר ענדערונגען אין וועטער.

דעם פערגאנגענעם דעצעמבער איז מיין ווייב קראנק געווארען אויף גריפּ, און ווייל זי איז צו פריה ארויס פון בעט איז זי אויפסניי קראנק געווארען. עס איז ענטשטאנען א שטארקער קאטאר און איהרע לונגען זענען געווארען אנגעגריפען. האבענדיג א אונבעגרענעצטען צוטרוי צו טאגאל האב איך בעשלאסען מיין פרוי צו היילען מיט דעם מיטעל און איך בין נישט ענטוישט געווארען, ווייל נאך 10 טעג איז די פרוי אויפגעשטאנען א פולשטענדיג געזונטע.

איך פיהל צו אייך א טיעפען דאנק אלס צו מענשען וועלכע האבען צוגעהאלפען א דאנק זייער ערפינדונג, צו פערלייכטערן מענשליכע שמערצן און פערבלייב

מיט גרויס דרך ארץ
א. גארנסשארעק
לאדז, מיעדזשאנא 22

די כלה האט געלערענט מיט'ן חתן די סדרה חד-גדיא.

ער וועט שוין נישט כאפען, נאר נעמען — דאס נדן-געלד וועט זיין פאר איהם רבי-געלד -- געוואלט גוט שטעהן

אין ראדאמער קרייז - געריכט איז לעצטענס פארגעקומען א זעהר אינטערעסאנטער פראצעס, וועלכער דעקט אויף די בייזוויליגע מאכינאציעס פון א טיפישן נדן-כאפער — א געוויסן ב. ווייצמאן פון ווארשא.

ב. ווייצמאן ווערט בעשולדיגט, אז ער האט אויסגענארט 7.150 זל. ביי פרל. א. שיימאן, א אנגעשטעלטע ביי דער פירמע „סענאטאר", אונטער'ן אויסרייד, אז ער וועט מיט איהר חתונה האבן.

אין יאהר 1930 האט ווייצמאן געשלאסן בעקאנטשאפט מיט דער פרל. שיימאן און אין קורצן זענען זיי געווארן חתן-כלה. מיט עטליכע חדשים שפעטער האט דער חתן אנגעהויבן צושטעהן צו דער כלה, זי זאל איהם פון איהר שווער אבגעשפארטן קאפיטאל אויסצאהלן זיין נדן.

האט טאקע די כלה אנגעהויבן צוגויפקלויבן איהר געלד, וואס זי האט געהאט אוועקגעגעבן אויף פראצענט און גלויבענדיג, אז דער חתן וועט מיט איהר חתונה האבן האט זי מיט קלענערע און גרעסערע ראטעס אים ארויסגעגעבן א סומע פון 7000 זל. אלס נדן-געלד.

דאס דאזיגע געלט — האט דער חתן נע'טענה'ט — דארף ער האבן, בכדי צו האנדלען מיט שיך; אבער אויף דער וועלט איז דאך א קריזיס, איז טאקע שפעטער פון געלד כלומרשט גארנישט געווארן.

פארשטעהט זיך, אז ווייצמאן האט שוין נישט געהאלטן זיין ווארט און ווען ס'איז געקומען זמן-חתונה איז ער געווארן א האז און אבגעפאהרן פון ראדאם קיין ווארשא, אבזאגענדיג צוריקצוגעבן דאס נדן-געלד.

אין יאהר 1932 געלינגט נאך לאנגע פערהאנדלונגען צו ברענגען א אויסגלייך צווישן חתן-כלה, אבער דער שלום דויערט נישט לאנג: דער חתן ווייצמאן נארט ווייטער אויס ביי זיין נאאיוון קרבן א צולייג פון 150 זל. און ווערט פארשוואונדן.

אין דערווייל געגאנגען זיצן.

ערשט איצט גיט די כלה איבער דעם ענין דעם געריכט צו ענטשיידן.

דאס געריכט, אנערקענענדיג ווייצמאנ'ס מעשים אלס בייזוויליגע מאכינאציעס, האט איהם פער'משפט אויף א יאהר ארעסט און אויף אפנעמן ביי איהם זיינע רעכט אויף 5 יאהר. דערביי ווערט פעראורדענט דעם פער'משפט'ן צו ארעסטירן אויפ'ן ארט.

דער פראצעס האט פערזאמעלט ארום זיך א סך געסט, קרובים פון ביידע צדדים, דערונטער אויך א סך פארשטעהערינס פון שעהנעם מין.

א שטארקן רושם האט געמאכט דאס עדות זאגן פון דער כלה'ס א פעטער, שוין א יוד פון 50 יאהר, וועלכער האט מיט טרעהרן אין די אויגן בעשולדיגט דעם שווינדלערישן נדן-כאפער.

מאניפעסטאציע לכבוד די נייע קאנסטיטוציע.

דאס דעקארירען שבת די הייזער מיט מלוכה-פעהנער האט לכתחילה ארויסגערופען פערוואונדערונג אין שטאדט. מען האט זיך נישט אריענטירט. מען האט אפילו געוויסט, אז אין סיים רעדט מען וועגן דער קאנסטיטוציע. מען האט אבער געוויסט גלייכצייטיג, אז עס האנדלט זיך וועגן טעזען און נישט וועגן דער עצם קאנסטיטוציע. קיינער האט נישט ערווארט, אז אין סיים וועט געשעהן א נס און די קאנסטיטוציע וועט אזוי שנעל געבויירען ווערן

ערשט שפעטער, ווען די פריהמארגענצייטונגען האבען געבראכט די ידיעות פון ווארשא, האט מען פערשטאנען, אז די דעקארירטע הייזער זענען אנ'אנזאג פון א נייער קאנסטיטוציע-ערא אין פוילען.

פרייטאג-צו-נאכט האבען שוין פערשידענע ארגאניזאציעס גענומען זיך גרייטען צו דער מאניפעסטאציע לכבוד דער נייער קאנססיטוציע. זעהר אקטיוו איז דא געווען דער סעקרעטאריאט פון בע-בע.

די יודישע ארגאניזאציעס האבען זיך צוליב דער פלוצלינגקייט און צוליב שבת נישט געקענט ווי געהעריג צוגרייטען. מצד דער יודישער גמינע האבען אנטייל גענומען עטליכע פרנסים מיט הרב קעסטענבערג.

שבת 4 נ. מ. האט זיך אויפ'ן פלאץ דריטער מאי נעבן דער גארניזאן-קירכע פערזאמעלט א ריזיגער עולם צווישן וועלכן מ'האט געזעהן פעהנער פון פערשידענע ארגאניזאציעס מיט זייערע פארשטעהער.

נאך די רעדעס פון די דירעקטארן דאמבראווסקי און שוויעכאווסקי איז אנגענומען געווארן אוועקצישיקן א רעזאלוציע צום סיים-מארשאלעק שוויטאלסקי. פון דארט האט די מאניפעסטאציע מארשירט איבער די הויפט-גאסן צום בנין פון דער סטאראסטווא און דארט דערלאנגט די רעזאלוציע דעם ה' סטאראסטא.

פון דער סטאראסטווא איז די מאניפעסטאציע אוועק אין רינעק צום לעגיאניסטן-דענקמאל, וואו ס'האט געהאלטן א לענגערע רעדע וועגן דער גרויסער בעדייטונג פון דער נייער קאנסטיטוציע, פולק. יאזדזינסקי.

בשעת דער מאניפעסטאציע האבן געשפילט עטליכע ארקעסטערס און צווישן עולם האט זיך געפיהלט א שטארקע בעגייסטערונג צוליב דער נייער אנגענומענער קאנסטיטוציע.

לעבהאפטע פארבערייטונג צום א"י באזאר אין ראדאם

אינטערן פראטעקטאראט פון „וויזא".

ווי מיר האבן שוין מיטגעטיילט וועט אין גיכן פארקומען אין זאל פון געוו. קינא „מיראזש" די ערעפנונג פון ארץ-ישראל באזאר.

די פעראייניגטע קרן קימת לישראל-קאמיסיע אין ראדאם, אין וועלכער עס זענען רעפרעזענטירט אלע ארטיגע ציוניסטישע ארגאניזאציעס, האט שוין כמעט ווי א טראדיציע, איינציארדנען יעדעס יאהר דעם ארץ-ישראל באזאר. היי-יאהר וועט דער באזאר פשוט זיין אנ'אטראקציע פאר דער יודישער בעפעלקערונג, א דאנק דער גרויסער און זעהר אינטערעסאנטער צאהל עקספאנאטן, פרעכטיגער אויסשטעלונג און גלענצענדע טעכנישע איינארדנונגען.

די ק"קל קאמיסיע אין ראדאם, שטרעבענדיג, אז דער היי-יעהריגער פראיעקטירטער א"י באזאר זאל איבערשטייגן אין אלע הינזיכטן די אין די פאריגע יאהרן איינגעארדענטע באזארן האט צו דעם צוועק איינגעלאדן דעם בעקאנטן ציוניסטישן עסקן, געוו. אנטיילנעהמער אין יודישן לעגיאן ה' איזאק פיוקא, וועלכער האט זיך שוין אויף דעם געביט קונה שם געווען אין א רייהע שטעדט אין פוילן און אין אויסלאנד, אלס בעדייטענדער טעכנישער לייטער און פראיעקטירער פון דעקאראציע און אויסשטעלונג.

די ריינע הכנסה פון באזאר איז בעשטימט לטובת דעם קרן קימת — דעם פאנד, וועלכער ערמעגליכט אויסצולעזן אין א"י דעם באדן, איבערגעבענדיג איהם אין יודישע הענד.

אין צוזאמענהאנג מיט'ן א"י באזאר, ווערט אויך פראיעקטירט א גאנצע רייהע זעהר אינטערעסאנטע אימפרעזעס וועגן וועלכע מיר וועלען מעלדען אין נעכסטען נומער פון אונזער צייטונג.

די ידיעה וועגן דער ערעפנונג פון א"י באזאר האט אין אונזער שטאדט ארויסגערופען א קאלאסאלע פעראינטערעסירונג, וואס פערזיכערט אז ער וועט בעזוכט ווערען דורך דער גאנצער יודישער בעפעלקערונג.

פונם סעקרעטאריאט פאר פעטיציע-אקציע.

די פעטיציע-אקציע אין ראדאם האט זיך שוין אנגעהויבן. די פארבערייטונגס-ארבייטן זענען אין פולען ברען און אין קורצן וועט זיך אויך אנהויבען די פאקטישע וויכטיגע ארבייט ווי זאמלען אינטערשריפטען אויף אינדיווידועלע און קאלעקטיווע ביטעס צום שעף פון דער פוילישער-רעגירונג און פוילישען-פארלאמענט ווי אויך צום ענגלישן קעניג און ענגלישן פארלאמענט. עס איז שוין געשאפען געווארען א קאמיטעט, וועלכער וועט אנפיהרען מיט דער גאנצער פעטיציע-ארבייט אין אונזער שטאדט. אין פרעזידיום פון קאמיטעט זענען אריין: יו"ר לעשץ יחיאל; סגן יו"ר-סאנדעל משה; מזכיר און לייטער פונם סעקרעטאריאט—גערטנער ישראל. אין קאמיטעט זענען אריין: קעסטענבערג יחיאל, דאזענפעלד א. בראניעווסקי, פרידמאן יצחק, וויינטרויב, רוטמאן יוסף, מרגולים ירחמיאל. פאבעלמאן זעליג, גאלדפארב ש.

אין קורצען וועט דער קאמיטעט ארויסשיקען איינלאדונגען צו אלע ראדאמער ארגאניזאציעס, אינסטיטוציעס, גבאים פון בתי-מדרשים, בתי-תפלות, ווי אויך צו די אנגעזעהענסטע פערזענליכקייטען אין שטאדט מיט'ן צוועק צו שאפען א רעפרעזענטאטיווען קאמיטעט, וועלכער זאל שטיין אין דער שפיץ פון דער פעטיציע-אקציע. עס איז אויך פאראויסגעזעהן פיעל פערזאמלונגען און מיטינגען אין די גרעסטע זאהלען אין שטאדט ווי אויך די מאססען-דעמאנסטראציעס מיט טראנספאראנטען און פעהנער פון אלע ארגאניזאציעס אין ראדאם און פון דער פראווינץ.

עס איז אויך פאראויסגעזעהן א קרייז-קאנפערענץ פון דער גאנצער ראדאמער פראווינץ, אויף וועלכע עס וועלען קומען קומען די אנפיהרער פון דער פעטיציע-אקציע פון ווארשא. עס איז דערווייל שוין טעטיג צוויי סעקרעטארען. דער הויפט סעקרעטאריאט געפינט זיך אויף וויטאלדא 7, אין לאקאל פון בית"ר און איז טעטיג 12.30 — 3 נ. מ. און פון 6 - 9 אוונט.

דער צווייטער סעקרעטאריאט געפינט זיך אויף לובלינער 21 אין לאקאל פון „ברית-הצה"ר". איז אויך טעטיג פון 7— 9 אווענד.

ווי מיר זעהען פון די ערשטע ארבייטן שטעהט דעם קאמיטעט פאר א גרויסע שווערע און וויכטיגע ארבייט, וועלכע וועט אויסגעפיהרט ווערען דורך הונדערטער מענשען.

פון זיכערע קוועלן דערוויסן מיר זיך אז עס איז ערקלערט געווארן א מאביליזאציע פון אלע מיטגלידער פון אייניגע ארגאניזאציעס, ווי אין בית"ר, ברית-החיל, ברית-הצ"הר א. אנד.

די פעטיציע-אקציע האט אין שטאט געמאכט א גרויסן רושם און איז אין אלע נאציאנאלע קרייזן דאס טעמא פון טאג. מאסן מענשן מעלדן זיך אין הויפט סעקרעטאריאט, פערזיכערענדיג זייער גרייטקייט זיך צו שטעלן צו דער פעטיציע-ארבייט.

■■■■■■■

א״י - באזאר איינע פון די שענסטע אטראקציעס אין ראדאם

איינהייטליכע ליסטע צום שטאדט-ראט

די צייט אנטלויפט און ביסלעכווייז רוקט זיך אונטער דער טערמין פון די וואהלען צום שטאדט-ראט.

עס איז שוין א באקאנטע זאך אין אונזער שטאדט אין אפשר אין פיעל אנדערע שטעדט אין פוילען, אז ווען עס קומען אן וואהלען, זאלען דאס זיין וואהלען צום סיים, צום סענאט, צום שטאדט ראט, אדער צו דער גמינע האט מען נישט מעחר ווי קרינעריי׳ען, זידלעריי׳ען, און פערשידענע אינטריגעס. אלעמען פון אונז זענען גוט באקאנט די לעצטע וואהלען צו דער גמינע.

אבער די לעצטע האבען אונז אפשר נישט בעראסען אזוי פעראינטערעסירן, ווי די איצטיגע וואהלן צום שטאדט-ראט.

ווי דער שטייגער, ביי אונז ווען עס קומען אונטער וואהלען, ווערען געשאפען צעהנדליגער ליסטעס פון פארטייען און פארטייעלעך, פון קרעמער און קרעמלעך די אידישע איינהייט ווערט צעבראכען צעריבען אויף די קלענסטע שטיקלעך און די רעזולטאטען זענען טרויעריג, ביטער.

זאלען מיר זיך דערמאנען אין די פערגאנגענע צייטען מיט 8 אדער 9 יאהר צוריק, ווען מיר האבען געהאט די גרויסע פארשטעהערשאפט אין שטאדט-ראט. דאן האבען מיר געהאט צעהנדליגער אידען ביי די שטאדט - ארבייטען, פיל יודישע באאמטע האבען געארבייט יאהרען-לאנג אין מאגיסטראט, פערנעמענדיג דארט גאנץ גרויסע אמטען. אונזערע ציוניסטישע און ארבייטער-טהוער ווי די ה״ה: משה ראטענבערג, אברהם פינקעלשטיין. פארעק לאנזוי, האבען זיך די גרעסטע מיה גענעבען צו געבען פאר אידען אין מאגיסטראט און זיי האבען טאקע אלס דאמפענער פיל מעהר געטוהן.

מיר דערמאנען זיך נאך גוט די „אוילען״ ארבייט, ביי וועלכע הונדערטער יודען האבען געהאט לאנגע חדשים פרנסה פאר זיך און זייערע משפחות. דאס איז אהן צווייפעל געווען דער גרויסער פערדינסט פון די אויבען - דערמאנטע. אבער דאס האט אייביג נישט געדויערט.

מיט דער צייט זענען געקומען ענדערונגען, די נייע שטאדט-מאכט האט רעדוצירט דאס ביסעל יודישע באאמטע. די צעהנדליגער אידישע ארבייטער, וועלכע האבען א מאהל פרנסה געהאט ביי די שטאדט-ארבייטען, זענען פון זייער ארבייט דערווייטערט געווארען, אזוי, אז עס איז שווער אפילו איינעם פון זיי ביי די ארבייטען צו פערזעהען. דאס אלעס איז געשעהען דערפאר ווייל מיר האבען נישט געהאט די קראפט, וועלכע זאל דערויף רעאגירען. מיר האבען ניט געהאט דעם פארשטעהער, וועלכער זאל זיך דערמיט פעראינטערעסירען.

איצט איז די צייט ערגער. ווען מען זאל אריינדרינגען אין דער יודישער גאס, וואו די משפחות וואויגען אין א קליין נידריג שטיבעל, וואו דער הונגער און די נויט קוקט ארויס פון יעדער ווינקעלע, וועט מען פערשטעהען ווי נויטיג עס זענען פאר אונז יודישע פארשטעהער אין שטאדט-ראט.

די מענשען פון די שטיבעלעך, דאס זענען סאכלייט, וועלכע א קליינע צייט צוריק האבען געהאט זייערע ווארשטאטען, געארבייט, פערדינט און איצט... ליידט מען הונגער און נויט און מען ווארט טאמער וועט מען דאך קענען פערדינען ביי שטאדט ארבייט. צעהנדליגער אינטעליגענטען, יודען, וועלכע זענען נאך מיט א קורצע צייט צוריק געווען אויף גוטע פאסטענס, ווארטען איצט אויף די יודישע פארשטעהער אין שטאדט ראט, וועלכע זאלען נישט דערלאזען, אז עס זאל אין מאגיסטראט זיין אזא מינימאלער פראצענט יודישע באאמטע, ווי אין דעם איצטיגען מאמענט.

מיר מוזען האבען אונזער גרויסע פארשטעהערשאפט אין שטאדט - ראט. מיר מוזען האבען די מעגליך גרויסע צאהל יודישע ראטמאנער און דאס איז מעגליך נאר דאמאלס, ווען מיר אלע יודען וועלען פערגעסען פון צערברעקלען זיך, ווען מיר וועלען געהען אלע יודען צו די וואהלען מיט איין ליסטע.

מיר מוזען פערגעסען פון פערזענליכע אמביציעס, פון אנגעהעריגקייט צו די, אדער יענער פארטיי. איינס מוזען מיר געדענקען. מיר מוזען געדענקען וועגען איינהייט! איין איינהייטליכע ליסטע מוז זיין צו די וואהלען צום שטאדט-ראט.

ארנאלד ראזענפעלד.

פערהאנדעלט פאסטענס פאר א פעטע פרייז.

מיט עטליכע טעג צוריק האט מען דערלאנגט א בעשולדיגונג׳ס-אקט אויף דעם בעאמטען פון דער ראדאמער-באהן דירעקציע ב. לינץ.

דער לעצטער ארבייט היינט אין לובלין ביים באהן-וועזען אלס ביוראליסט. זיין איצט-פארגעווארפענע עבירה איז נישט דער ערשטער „גאסטראל״ פון דעם געוועזענעם פערטרעטער פון נאטשעלניק פון דער ראדאמער באהן-סטאציע. נאך פון פריהער ווייסט מען וועגען איהם צו דערצעהלען וועגען א ריי אינטערעסאנטע און סענסאציאנעלע מעשים. לעצטענס האט ער אויסגענארט פון א ארבייטסלאזען גארבעריי ארבייטער א גרויסע סומע געלד מיט׳ן אויסרייד איהם צו פערשאפען א פאסטען. דערפון האט זיך אבער אויסגעלאזט א זייפען-בלאז און זיך געענדיגט מיט א פאליציי׳אישע אויספארשונג, אין רעזולטאט פון וועלכער מ׳האט א חוץ לענצען אויך צוגעצויגען צו דער פעראנטווארטליכקייט נאך אנדערע צוויי פערזאנען, וועלכע זענען באקאנט פון זייערע הויכשטאפלערישע „קאוואלען.״

דער גאנצער ענין שמעקט מיט א נישט-הייסליכען סקאנדאל. ווי מען הערט איז מיט לענצען שוין געווען נאר שלעכט ווייל דער פראקוראר איז געווען דעצידירט איהם צו ארעסטירען, נאר א דאנק די פערזענליכע אינטערווענץ פון אדוו. דושיטאוויעצקי האט מען איהם געלאזט אויף דער פריי געגען א דעקלאראציע נישט עוקר צו זעהן פון זיין וואהן-ארט

גאלל, נירען פענבערוש, ווי אויך די וואס ליידען אויף קראנקען ווערען אמבעסטען נאך רעגעלמעסיגע בענוצונג פון ביטער-וואסער

Franciszka Józefa

געהיילט.

די ה״ה ווערטן יחסנים, מ׳וועט זייער מילך מוזען גיסען אין פלעשלער און מעטאלענע כלים.

אלץ פאר אונזער געזונד.

ווי מיר ווערען געוואהר, וועט פון 1 קוויעטניען היינטיגעס יאהר, ווערען דורכגעפיהרט אין ראדאם א רעארגאניזאציע אויס׳ן געביעט פון מילך-פערקויף

די מילך וועט מוזען ווערן פערקויפט אין ספעציעלע פלעשעלעך, אדער אין מעטאלענע כלים, וועלכע דארפען זיין הערמעטיש פערמאכט און אויך זיין פערזעהן מיט קראנען.

אויף אזא אופן וויל מען אבשאפען דעם היינטיגען סיסטעם פון בענוצען מילך-קאנען, וועלכע זענען לויט דער מיינונג פון דער סאניטארע אויפזיכט נישט געגוג היגיעניש.

אין שייכות מיט דעם האט דער מאגיסטראט פונאנדערגעשיקט צו אלע בעלי-בתים אין ראדאם „הויזאנזאגס״, זיי זאלען אויפגעבען א רשימה פון פערזאנען וואס בעזיצען קיה.

אורטייל אין קאמוניסטישען פראצעס.

אין פאריגען נומער פון אונזער צייטונג האבען מיר שוין אויספיהרליכער בעשריבען וועגען קאמוניסטישען פראצעס פון 8 בעשולדיגטע, צווישען וועלכע דער הויפט-העלד איז געווען דער יודישער סטודענט אהרן בערמאן.

דער פראצעס האט זיך געצויגען עטליכע טעג און ערשט פרייטאג איז געווארען ארויסגעטראגען דער אורטייל.

בערמאן איז פערמשפט געווארען אויף 8 יאהר תפיסה; יאן ראזשימאחסקי, מיקאליי באדעחיטש, פראנצישעק סמאלארטשיק צו דריי יאהרן; סטאניסלאוו גאטקעוויטש, זעליג שמאלצמאן צו 2 יאהרן; וולאדיסלאוו אנשאס און אברהם פערשטער צו 1 יאהר יעדער מיט ספרלירען אלע רעכט.

בנוגע גאטקעוויטש׳ן, אנשאס און פערשטער איז די שטראף אבגעלעגט געווארען אויף דריי יאהר און א שעה נאך דעם אורטייל זענען זיי ארויסגעלאזט געווארען אויף דער פריי.

■■■■■■

וועגען דער גמינע סקלאדקע.

קאמוניסאט

פון דער גמינע ווערען מיר אינפארמירט אז אין הסכם מיט׳ן בריעף פון שטאדט - סטאראסטווא פון 19.1 1934 L.W5R1 934 געשטיצט אויפ׳ן רעסקריפט פון וואיעוואודסטווא-אמט אין קעלץ פון 17.1 ה. י. L. AWM 6 3.34 ווי אויך אין איינקלאנג מיט׳ן ארטיקעל 13 פון די פארשריפטען וועגען דער גמינע-ארגאניזאציע פון דער יודישער געמיינדע (רוש. אוס. נומ, 52 פאזיצ. 500 פון יאהר 1928) ווערט די ליסטע פון דער גמינע-סקלאדקע אויפ׳ן יאר 1933 ארויסגעלעגט נאך אמאהל נאכ׳ן אויסשטרייכען די נעמען פון די פרויען צום דורכזעהן פון די מיטגלידער במשך 8 טעג, ד״ה פון 31 סטיצען 1933 ביזן 7 לוטי ה. י. איינשליסליך אין דער קאנצעלאריע פון גמינע (זשעראמסקי 9) פון 9 פריה ביז 2 נ. מ.

KINO APOLLO

היינט אין „אפאללא" די קרוין פון
דער פוילישער קינאמאטאגראפיע

דער אורטייל פון לעבען

אין די הויפט ראליען: יאדזיא אנדזשעיעווסקא
אירענא אייכלערובנא און דאמיענצקי

פין מאנטאג ← אונגעזעהענער מענש (—רואה,— ואינו נראה) ← פון מאנטאג

KINO APOLLO

עגזיסטירט זייט 1898

איינציקע יודישע כעמישע וועשעריי און פארבעריי
א. ד. סטראוטשינסקי
זשעראמסקי 24

וואשט אין פארבט עכט כעמיש
אלע ארט קליידונג ווי אויך פארהאנגען צו מעסיקע
פרייזען גאראנטירטע פוטער פארבעריי פאראווע
דעקאטעזאוויע טעטיג אן איבערייס.

עגזיסטירט זייט 1898

יונגע שילערין אויפגעזוכט א געליבטען דורך א צייטונגס-אנאנס

זי האט געפונען דאס „גליק" און פערלוירן דאס לעבען.

די קאנטשאפט דורך א צייטונג ברענגט נישט תמיד קיין גליק און אפשר אמאהל גאר א אומגליק.

יונגע מיידלעך האבען אבער ליעב אזעלכע קאנטשאפטען און אט האט זיך דורך א צייטונג פערלאפען א טראגעדיע.

די 20-יעהריגע סעמינאר-שילערין, אירענא זביעזשכאווסקא, וועלענדיג בעקענען א אינטעליגענטען מאן האט זיך אנאנסירט אין איינער פון די ראדאמער צייטונגען, אז זי וואלט זיך גערן בעקענט מיט אזעלכען.

אויף דעם אנאנס האט זיך באלד אבגערופען דער 48-יעהריגער פראוויזאר אין לאדיגאס אפטייק, בראניסלאוו אושילא, וועלכער האט טאקע געשלאסען קענטשאפט מיט דעם מיידעל.

די דאזיגע בעקאנטשאפט האט געברענגט די גרויסע טראגעדיע דעם מיידעל און דעם פראוויזאר אויף די בעשולדיגונג'ס-באנק.

די וואך האט דאס ראדאמער קרייז-געריכט בעהאנדעלט דעם פראצעס פון פראוויזאר אושילא. ער איז בעשולדיגט אין דעם, אז ער האט געגעבען דער סעמינאר-שילערין זביעזשכאווסקא, מיט וועלכער ער האט געלעבט, מעדיצין-מיטלען בכדי זי זאל נישט פערגעהן אין שוואנגערשאפט. און ווען דאס האט נישט געהאלפען, האט ער אויף איהר פערלאנג, געגעבען 3 סובלימאט-פאסטילען, וועלכע האבען איהר געזאלט זיין נויטיג צום באדען. די שילערין האט אבער די פאסטילקעס איינגענומען, נישט וועלענדיג פון חרפה מעהר לעבען. זי איז טאקע נאך א שווערע ליידען געשטארבען. פאר'ן טוידט האט זי זיך מודה געוועזן פאר דער פאליציי און ערקלערט, אז אין איהר טוידט איז שולדיג איהר געליבטער, דער פראוויזער בראניסלאוו אושילא.

דער אנגעקלאגטער איז זיך אין קיין שולד נישט מודה. ער זאגט, אז ער האט מיט דער זביעזשכאווסקא טאקע געהאט נאהנטע בעציהונגען, אבער דאס איז געווען פון איהר גוטן ווילן. ער האט איהר דערפאר געשענקט שעהנע מתנות און דאס, אז זי ברויך ווערען א מוטער פון זיין קינד, האט ער נישט געוויסט גענצליך. די פאסטילקעס סובלימאט האט ער איהר געגעבען צום באדן. ער האלט זיך פאר אונשולדיג און בעט, אז דאס געריכט זאל איהם בעפרייען.

די עדות דערצעהלען, אז דער בעשולדיגטער האט אויסבעהאלטען פאר דער זביעזשכאווסקא, אז ער איז א בעווייבטער צוגעזאגט און מיט איהר חתונה צו האבן.

אושילא, ווי שוין פריהער דערמאנט, איז א מאן פון קרוב 50 יאהר. ער איז געבוירן אין ווילנא. וואו ער האט שוין געהאט א קרימינעלען פראצעס און אבגעזעסן 6 מאנאטן.

אין איצטיגן פראצעס איז אבער נאכ'ן גאנצען עדות-זאגן פון פערשידענע מענשן שווער געווען פעסטצושטעלן זיין שולד. דער פראקוראר האט דאך געפאדערט פאר איהם א שטראף, חושד זייענדיג איהם אז ער האט גורם געווען דעם טוידט פון דער יונגער שילערין וועלענדיג פון איהר פריי ווערן. ער האט איהר צו דעם צוועק געגעבען די סובלימאט-טאבלעטקעס, וויסענדיג זעהר גוט, וואס זי וועט דערמיט טוהן.

אדוו. וואשילעווסקי, וועלכער פערטיידיגט אושילא, שטיצט זיך אויף דעם, וואס ס'זענען נישטא קיין קלארע בעוויזן, אויפ'ן סמך פון וועלכע מ'זאל איהם קאנען פערמשפט'ן. זיין פערטיידיגונג ווערט בעגינסטיגט מיט'ן עדות זאגן פון אפטייקער וולאדיגא, וועלכער ערקלערט, אז פילמאהל ווערט אלס דיזענפעקציע - מיטל פערברויכט ניצן סובלימאט צים באדן.

דאס געריכט טראגט ארויס א בעפרייאונג'ס אורטייל, נעמענדיג אין אכט וואס ס'זענען נישטא קיין קלאר-פעסטגעשטעלטע שולד-בעוויזן.

אר.

די וועלט בעוואוסטע כיראמאנטקע

וועלכע האט בערייזט די גאנצע וועלט געפינט זיך איצט אין ראדאם, זי בעווייזט איהר קענטניש פון „חכמת-היד" און אויך פון שפיגעל. זי זאגט יעדען מענשען: זיין פערגאנגענהייט, וואס ער קלערט איצט און וואס איהם שטעהט פאר אין זיין לעבען, פון ליעבע, רייזעס, געשעפטליכע זאכען, היזקות און פאמיליע-לעבען, זי זאגט אויך פון בריעף, פאטאגראפיעס, פון פעראינטערעסירטע פערזאנען און גיט די בעסטע עצות.

זי טרעפט דעם נאמען פון פערזאן און דעם נומער פון לאטעריע-צעטעל צו ער וועט געווינען. קומט און איבערצייגט אייך — אויפנאהמע פון 9 פריה ביז 9 אוו.

פרייז פון 1 זל. אדרעס זשעראמסקי 2 רעכטס אין הויף וו. 17

אויסבעסערונג.

אין דער איבערשריפט פון דער נאטיץ וועגען יא"י-באזאר אין ראדאם איז צופעליק אריינגעשטעלט געווארען דער זאץ „אינטערן פראטעקטאראט פון וויזא". מיר געפונען דעריבער פאר ריכטיג צו בעמערקען, אז דער באזאר ווערט איינגעארדענט דורך דער גאנצער פעראייניגטער קרן-קימת-קאמיסיע אין ראדאם ביי דער מיטהילף פון אלע ציוניסטישע גרופירונגען.

פערשטענדליך, אז דער אויטאריטעט פון קרן-קימת נויטיקט זיך נישט אין קיין בעזונדערן פראטעקטאראט.

דאס: פרעזידיום
פון דער קרן-קימת-קאמיסיע אין ראדאם.

פון קינא „אפאללא"

פרייטאג, שבת און זונטאג וועט אויף די נאכמיטאג - סעאנסען דער קינא „אפאללא" געבען דאס הערליכע בילד, וואס איז חדשים-לאנג געגאנגען אין די גרעסטע וואַרשאווער קינאס — „דער שמייכעל פון גליק".

בכדי צו ערמעגליכען די ברייטע מאסען צו זעהען דאס בילד וועלען די פרייזען פון די בילעטען זיין נאר צו 25 און 40 גראשען.

יאסעלט ראזענבלאט אין ראדיא

צוליב דער ערשטער יאהר - צייט נאכ'ן וועלט בעריהמטען חזן יאסעלע ראזענבלאט וועט מען דעם קומענדיגען דינסטאג 10 אוו. הערען אין ראדיא די הארציגע תפילות, וואס זענען אויפגענומען געווארען אויף פליטעס ביי זיין לעבען.

ביטע-ביורא

אויף זשעראמסקי 9 איז פון היינטיגע וואך אן טעטיג א נייע ביורא פאר ביטעס שרייבען פון ג. אדוואקאט סטאניסלאוו גראכאלסקי.

אין דער ביטע ביורא ארבייטען קוואליפיצירטע יודישע כוחות, וואס זענען גוט בעקאנט אויפ'ן דאזיגען געביעט מיט זייער פאכמענישע רוטין.

ש

KINO DŹWIĘKOWE „CZARY"
OD CZWARTKU 1-Lutego
i dni następnych
DOUGLAS FAIRBANKS
BEBE DANIELS
w filmie w filmie
W pogoni za księżycem
NADPROGRAM
CHARLES LANGTUN
w filmie ZBRODNIARZ

Podczas złej pogody..
ASPIRINA.
Organizm osłabiony przez katar, przeziębienie lub grypę wymaga skutecznej pomocy: daje ją Aspirina. Wobec tego Aspiriny nie powinno nigdy zabraknąć w domu.
BAYER
ASPIRINA
istnieje tylko jedna!
Do nabycia we wszystkich aptekach.

א אנאנס אין „ראדאמער קעלצער-לעבען"
האט דעם גרעסטען ערפאלג

צי הייסט דאס א דין אמת?

איך וויל דא איבערגעבען פאר דער עפענטליכקייט א פאקט, וואס כאראקטעריזירט די געוויסענהאפטע און די עהרליכע שלחן-ערוך בעציהונג פון היינטיגע רבנים צו אונגעהערטע עוולות.

שוין מכמה שנים האלט איך א געוועלב יעדען זומער בעת'ן דאטשע סעזאהן אין אנטיניובקע. דאס לעצטע מאהל אין יאהר 1931 האב איך ווי שטענדיג געדונגען דאס זעלבע געוועלב ביים קריסט ה' סאלאטשינסקי פאר 500 זל. נאך דער פארמעלער ערלעדיגונג האט מיר פלוצלינג אויסגעדינגען דאס געוועלב דער דארטיגער איינוואוינער ה' אייזיק קירשבערג א איינענטימער פון צוויי הייזער און א געוועלב. ער האט מיר משיג-גבול געווען אויף א אונגעזעצליכען אופן, אויסרייסענדיג דאס זעלבע געוועלב פאר 900 זל. ער האט אלזא אויסגעבערענגט יוריש געלד און מיך נישט דערלאזט פאר מיין געדונגענע פרייז צו פערנעמען דארט מיין חזקה שטעלע פון וואס כ'האב געצויגען אין א געוויסע מאס מיין חיונה אויפ'ן ווינטער.

כ'האב דעם ה' אייזיק קירשבערג אויסגעפאדערט דריי מאל צו א דין תורה צום קויפער רב און ער האט נישט געוואלט מכבד זיין אויף די ד"ת. אויף דער עצה פון רבי'ן ר' אלעזר מלך האב איך איהם גערופען לדין צום רב טייטעלבוים. נאך אויסהערען די טענות מכל צדדים איז געווארען ארויסגעטראגען פאלגענדער פסק:

ה' אייזיק קירשבערג איז מחויב מיר צוגעבען 300 זל. ענטשעדיגונג ווען נישט ליגט אויף איהם דער חרם דרבנו גרשון, דהיינו, אז ער האט לגמרי עובר געווען אויף די תקנות פון רבנו גרשם אז מען טאר אזעלכעס נישט טוהן פון וואס דער עונש איז גרויס.

דער דאזיגער פסק איז בלויז אויסגעליינט געווארען אין געגענווארט פון בוררים, אבער גישט ארויסגעגעבען געווארען שריפטליך. מ'האט מיר צוגעזאגט אזא פסק באלד שריפטליך צו ערלעדיגען. דער דאזיגער באלד האט געדויערט 5 חדשים. דאן איז אנשטאט דעם ריכטיגען פסק געבוירן געווארן אונטער פיינע אויגען. אהן מיין ווסון א שפאגעל נייער פסק. אז ער ברויך מיר געבען 300 זל. אבער באופן זה, אז איך טאר מפהר אין אנטאניובקע קיין געוועלב נישט האבען מטעם השגת גבול.

ס'פין אונפערשטענדליך ווי אזוי הרב טייטעלבוים האט געקענט אויף אזא אופן משנה זיין דעם פסק. צי האט מיך ה' אייזיק קירשבערג גערופען לדין, אז איך האב איהם משיג גבול געווען דער תובע בין איך דאך געווען און נאר א דאנק מיין פאדערונג איז דאך די דין תורה פארגעקומען. וועגען דעם, אז איך זאל האבען סכלופרשט איהם נעגאנגען אין וועג — פון דעם איז דאך ביי דער ד"ת להלוטין נישט גערעדט געווארען. דער בעסטער בעווייז אז דער ערשטער פסק האט איהם בעשטראפט מיט 300 זל. ענטשעדיגונג און אזוי וויים, אז אנדערש איז ער אין חרם דרבנו גרשם. אלזא דערפון איז דאך קלאר, אז איך האב געזעצליך געוואהנט און בהיתר גמור געדינגען. צי ווייסט נישט חיב טייטעלבוים דעם דין אין חושן משפט סימן י"ד „אזהרת לדיין שלא יפסוק יותר ממה שתבע הבעל דין, ד"ת, דער ריכטער טאר נישט מעהר פסק'ענען וואס דער בעל-דין מאהנט נישט.

און לאמיר אפילו אננעמען דאס אין פאל ווען ר' אייזיק זאל מיר רופען לדין וועגען השגת גבול, איז נישטא אויך קיין שום יסוד, אז מ'זאל קאנען מיר פסק'ענען כ'זאל דארט נישט טפהרען דינגען קיין געוועלב. נישטא אזא פערבאט אין ים התלמוד און נישט אין אלע ראשונים ואחרונים, אדרבא, איך פערלאנג פון הרב טייטעלבוים מיר אנצווייזען אויף א וועלכע ס'איז קוועלע פון פוסקים און אפילו אחרון שבאחרונים.

כ'וויל נאך צוגעבען, אז אויפ'ן סמך פון דעם געענדערטען פסק פון הרב טייטעלבוים, וואט דער רבי ר' אלעזר מלך ארויסגעגעבען אנ'איסור, אז מען טאר ביי מיין פרוי, וועלכע האלט דארט שטענדיג דאס געוועלב נישט קויפען. און אויב כ'וויל יא האלטען דאס געוועלב זאל איך אבגעבען די 300 זלאטעס ר' אייזיק'ן.

די צווייטע תוספה איז אויך אונפערשטענדליך. ווי איז געהערט געווארען אז מ'זאל ארויסגעבען אנ'איסור אין אזא פאל. אפילו דאן ווען איין פענש נעמט צו דעם צווייטן געלד שלא כדין איז נישטא אין ערגעץ קיין דין אז מ'זאל קאנען אנווענדען איסורים-סאנקציעס. אפילו ווען ס'האנדעלט זיך וועגען איסור והיתר, דהיינו ווען מ'זאגט אויף עמיצען אז ער איז מאכיל טריפות און אויב דער בעשולדיגטער זאגט, אז ער איז גרייט צו שטעהען פאר א בית-דין און מברר זיין, אז ס'איז כשר, טאר מען שוין קיין איסור נישט ארויסגעבען. און דא אין מיין פאל, האב איך דאך בפירוש ערקלערט דעם ה' אייזיק אין אנוועזענהייט פון ה' נחמיה פילשטיין, אז אויב ער וואט עפעס צו מיר טענות בין איך גרייט יעדער רגע צו געהען לדין און וואַרף זיך אונטער יעדען בעשלוס. דאס זעלבע האב איך ערקלערט דעם רבי'ן ר' אלעזר מלך.

לויט מיר און לויט יעדען, וואס איז נאר א יודע ספר קען די דאזיגע האנדלונג בעצייכענט ווערען נישט נאר אלס א טועה בדבר הלכה, נאר נאך מעהר: א טועה בדבר משנה, וואו ס'איז אונבעדינגט חוזר הדין, אפילו ווען אזא בית דין בעשטעהט פון שלשתן מומחין און אפילו אויך דאן ווען די בעלי דינים האבען אויף זיך גענומען וואס מ'וועט פסקענען.

(כל דיין שדן דיני ממונות וטעה בדבר משנה דהיינו בדינים המפורשים בש"ס או בדברי הפוסקים, או אפילו בדבר שאינו מפורש, רק שהוא פשוט לכל להיפוך ואין כאן מחלוקת כלל חוזר הדין ודנין אותו כהלכה, אפילו הוה מומחה, אפילו שלשתן מומחין, אפילו קבלו אותן בעלי דינים עליהן. אפילו נטלו רשות מריש גלותא, אפילו נשאו ונתנו ביד חוזר הדין ודנין אותו כהלכה לפי שאין כאן דין כלל כיון שטעות בדבר פשוט. עד כאן לשון הש"ך בחושן משפט סימן כ"ה סעיף ב. וג.)

איך ערקלער דא, אז איך בין גרייט יעדע רגע צושטעהן לדין און זאל מען מיר זאגען פון וואנען מ'האט אזא פסק גענומען. איך בין נישט בלויז גרייט, נאר פאדער טאקע אויף צו א דין תורה און ערווארט מיר צוגעבען א ענטפער במשך 8 טעג. ס'איז שוין פון דעם ממילא קלאר וויבאלד איך פאדער צו א ד"ת, אז דער איסור פון רבי'ן ר' אלעזר מלך איז נישט חל אויפ'ן נאסר.

שמחה פערלמוטער.

5-4

אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין פוילען 1 זלאט, אין פראנקרייך אין בעלגיען-5 פראנק. אין אנד. לענדער 30 סענט.

אנאנסען פרייז: א מילימעטער שורה פאַן טעקסט 40 גר. אין טעקסט 60 גר נאכ'ן טעקסט 25 גר. די ערשטע און לעצטע זייט 8 שפל.

Redaktor Wydawca CH. M. HERC

Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben„ Radom Szwarlikowska 20